

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjysk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

11. AARGANG

1934 – 1935

NUMMER 10
OKTOBER

2004

Sønderjysk Månedsskrift

Udgivet af
Historisk
Samfund
for Sønderjylland

Abonnementspris
195 kr. årligt incl. moms
og forsendelse.
Enkeltnumre 25 kr. pr. stk.
Farvelagte eller udvidede
enkeltnumre 35 kr. pr. stk.

Ekspedition:
Haderslevvej 45
6200 Aabenraa
tlf. 74 62 46 83
E-mail:
hist.samf.sdj@netbruger.dk
www.hist-samf-sdj.dk
Kontortid ma.-to. kl. 9-14.

Redaktion:
Kim Furdal (ansv.)
Institut for
Sønderjysk Lokalhistorie
Haderslevvej 45
6200 Aabenraa
email: kf@isl.dk
Lennart Madsen
Haderslev Museum
6100 Haderslev

Carsten Porskrog Rasmussen
Rodekær 1
6200 Aabenraa

© Sønderjysk Månedsskrift
og forfatterne

Sats/montage: Aabenraa Fotosats ApS
Tryk: Winds Bogtrykkeri A/S,
Haderslev

I dette nummer:

<i>Sønderjysk Månedsskrift 80 år</i>	243
<i>Hjemstavnstrøgt</i>	244
<i>En ejendommelig Salmebog</i>	247
<i>Fra Krigen og Revolution. Hvorledes jeg kom over Grænsen</i>	249
<i>Gamle Lisette fortæller om Knipling i 80 Aar</i>	251
<i>H. D. Kloppenborg. En lille Oplevelse</i>	254
<i>Historier om tyske præsters brug af dansk</i>	258
<i>Selvstyrepengenes Saga</i>	260
<i>Ansøgninger paa Vers</i>	263
<i>H. Peter Petersen Hjeds og Lav æ rejst ind te Dragun</i>	266
<i>Lav æ rejst ind te dragun</i>	269
<i>Samleren</i>	271
<i>Bognyt</i>	275
<i>Det sker - på de sønderjyske museer</i>	276
<i>Bagsiden om forsiden</i>	280

Lokalhistorisk konsulent Kim Furdal, Institut for Sønderjysk Lokalhistorie, fortæller om starten på Sønderjysk Månedsskrift.

Forsidebillede:

Forsider af Sønderjysk Månedsskrift 1934/35 og 2004.

Sønderjysk Månedsskrift 80 år

Den 1. juli 2004 var det 80 år siden, at seminarielærer Claus Eskildsen sammen med amtslæge Hans Lausten-Thomsen startede Sønderjysk Månedsskrift som et populærtvidenskabeligt supplement til Sønderjyske Årbøger, der netop var begyndt at udkomme igen efter en afbrydelse under og lige efter Første Verdenskrig. Redaktionen af Sønderjysk Månedsskrift vil gerne markere det runde jubilæum ved at bringe en række artikler og mindre meddelelser, der blev bragt i bladets første ti år. Normalt er det ikke kutyme, at man genoptrykker tidligere trykte artikler, men artiklerne tegner på mange måder et portræt af den ennemæssige bredde i Sønderjysk Månedsskrift og de tanker, som stifterne havde med bladet.

Seminarielærer Claus Eskildsen (1881-1947) var hjemstavnsbevægelsens primus motor i Sønderjylland og idemanden bag udgivelsen af Sønderjysk Månedsskrift. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

For at give læserne en fornemmelse af bladets oprindelige form og sprogbrug, har redaktionen undtagelsesvis valgt at bringe bladet med den oprindelige sprogdragt og retskrivning, ligesom bladet i lighed med de første år kun rummer ganske få illustrationer.

Det har været en morsom oplevelse at genlæse de mange små og større artikler, som afspejler den hjemstavnsbevægelse bladet var en så markant udløber af. Redaktionen håber derfor, at bladets læsere vil have lige så stor fornøjelse med at læse den lille buket af artikler.

*God fornøjelse
Redaktionen*

Ved siden af sit arbejde som læge ydede Hans Lausten-Thomsen (1878-1958) et stort arbejde i en række nationale og folkelige foreninger. Det gjaldt ikke mindst i Historisk Samfund for Sønderjylland, hvor han ikke blot var med til at stifte Sønderjysk Månedsskrift i 1924, men også var foreningens »myndige« formand fra 1936 og frem til 1956. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

Hjemstavnsrøgt

Af Højskoleforstander OLAF ANDERSEN

Nedenstående artikel om hjemstavnsrøgt og betydning af at fremme hjemstavnsansens blev bragt i månedsskriftets anden hefte fra 1924 (s. 9-11).

Grænsen mellem Naturminder og Kulturminder er naturligvis vigende. Der findes i ethvert Landskab Genstande, som baade er Natur- og Kulturminder. En Runesten fortæller paa én Gang om sin urgamle Oprindelse fra Fjældene i Norden og om Livet i henfarne Tider. Noget lignende gælder alle Stenmindesmærker fra Oldtiden, lige fra Dyssens Kantsten og Gravkamrets Overliggere til Flinteflækken paa den pløjede Mark. Naturvidenskab og Oldforskning rækker hinanden Haanden over disse Sten. Klippeblokkernes Størrelse eller sælsomme Form, Istiden, de bringer Bud fra, og Historien, som taler igennem dem - det ene med det andet fylder vort Sind med Undren og Ærbødighed.

Hvordan er der saa handlet mod disse Mindesmærker? Hensynsløst og haardhændet. Vore Runestenes Historie er et Sørgespil. Adskillige har man fundet i Stenkister paa Vejene, og hvem véd, hvor mange der endnu skjuler sig paa slige Steder? Andre har man brugt til Stentrapper. For et Par Aar siden fandt man en af de allerstørste danske Runestene udenfor Vaabendøren ved Gørlev Kirke i Vestsjælland. Ingen aner, hvor mange der er bleven sønderhugget og brugt som almindelige Gravsten.

Noget af det kønneste i vore gamle, danske Landsbyer er Stengærdet omkring Kirkegaarden. Der er et Præg af Jævnhed og Hygge, ogsaa af Ærværdighed og Ælde, over de gamle, mosgroede,

møjsommelig opførte Stendiger. Men i Smagens værste Forfaldstid ramtes de ofte af en sørgelig Medfart. De var ikke »fine« nok, Saa rev man dem ned og satte en kedelig og flov Cementmur i Stedet, eller, naar det kom højt, en muret Væg af kløvet Kamp. Ak, det gamle Dige, hvor hver Sten stod med sin særegne Naturform og med groende Mos og dunkelgrønne Bregner i Sprækkerne, var mod den nye Mur som en sirlig og fremmedartet Pyntekaabe mod en bly og tækkelig Hjemmedragt.

Paa sin Vandring træffer man et Steds i et Skovhjørne en Hoben sammenkørte mægtige Sten. De skal aabenbart gøres i Penge. Saa opdager man, at de har Mærker af Jern; det er gamle Ledsten, der har staaet som slanke Søjler ved Indkørslen til Gaardens Markveje. De fortjente en bedre Skæbne end at knuses som Vejfyld under Bilernes Hjul.

Et andet Sted er det et Markdige af Sten eller jord, det er gaaet ud over. Et af dem, som Fædrene har rejst med Flid og Slid. Den nuværende Ejer har maaske været paa Landbrugsskole og har indsuget Iver for at udnytte sin Jord til det yderste Naar han nu Vælder Stengærdet, kan han indvinde en Strimmel paa nogle Alens Bredde. I Sandhed en værdig Opgave for en driftig og fremadstræbende Landmand! Hvad om han i Stedet viste sin Dygtighed ved at faa Marken indenfor Diget til at bære nogle flere Fold - om han f.Eks. kvalte Ukrudtet, som nu breder sig og blomstrer derinde? Eller er det virkelig nødvendigt, at det gamle Kulturminde opsluges af en hæsblæsende Nutids gridske og tankeløse Krav?

Den, der elsker sin Hjemstavn, tænker

Højskoleforstander Olaf Andersen slog i artiklen »Hjemstavnsrøgt« et slag for bevaring af vore mange fortidsminder og kulturlandskabet, en artikel som på mange måder stadig er aktuel i dag. Her ses Kongeåen fra Foldingbro. Foto: Kim Furdal. Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

sig godt om, før han øder den Slags Ting. Han vil ikke ensidigt kræve, at hver eneste lille Plet skal give Udbytte. Han vil sande Jeppe Aakjærs Ord: Det Land er fattigt, som er idel Have. Ærevære Rydningsmanden, der slidsomt lægger Jord under Ploven og holder den fri for Tidsler og Agerkaal. Men Skam faa den, der bjærgtagen af Lidenskab for Vinding eller greben af en øjeblikkelig Modestrøm glemmer Ærbødigheden for de synlige Minder om Fædrenes Liv og Virke!

Hjemstavnsrøgt er dog noget mere end Fredning af Fortidens Minder. Den peger lige saa stærkt imod Dagen og Fremtiden. Den vil ikke alene bevare det værdifulde gamle. Den vil ogsaa virke til, at det nye,

der skabes, faar en skøn og hjemlig Skikkelse: vore Kirker, vore Skoler, mest af alt vore nye, danske Hjem.

Vore gamle Landsbykirker er en Fryd og Fest for Øjet, en Lise for Sindet. De hvidkalkede Taarne med Trappegavlne smelter saa blideligt sammen med vore bløde, iøvrigt Ølandskaber. Og i Midtjyllands strengere eller Vestjyllands vind-aabne Egne kommer de tungtvirkende Kirker af hugget Kamp til deres Ret. Lykkeligvis er man nu ved Nybygge i Færd med at komme ind paa det rette Spor. Hist og her kan man træffe en Kirke, der virker fremmedartet, glædeløs og kold. Men i de fleste Tilfælde lægger man det gamle til Grund og søger i Enkelthederne

at imødekomme Nutidens Krav. Nyere Mejeribygninger synes at have fundet deres egen Stil, som paa en tiltalende Maade forener det kønne med det praktiske. Ogsaa en Række Skoler er der Grund til at glæde sig over. Ikke dem, der ligner Paladser med det altfor blændende Lys gennem uhyre Vinduesgab, men dem, der virker jævnt og hjemligt, fortæller, hvad de er og hvad de nedstammer fra. Ak, hvornaar kommer Turen til Askepott? Vore Samlingshuse, der ogsaa paa deres Vis skulde være Folkeoplysningens Værksteder naar mon de oplever en tilsvarende Genfødsel?

Og vore nye Hjem. Kun altfor ofte skæmmer de Egnen og Omgivelserne. Et uroligt, pralende Ydre er traadt i Stedet for gammeldags Ægthed og Ro. I sin Tid faldt det ganske af sig selv, at en Bygning skulde fremtræde med hjemlige og nedarvede Træk. Senere blev det modsatte Reglen. Følelsen af Sammenhæng gik tabt, Tilfældigheder blev raadende, taabelige Modestrømninger fik det til at flimre for Øjnene af brave Mennesker, som da Cementraseriet for nogle Aar siden var paa sit højeste. Mangel paa Ligevægt i Sindet gav sig Udslag i smagsforladte og intetsigende Huse. Ære være »bedre Byggeskik«! Foreningens Virke har glædeligvis præget en ikke ringe Del af dansk Nybygge i de senere Aar. Men til de Folkelag, som særlig skulde knyt-

te den tabte Traad paany, er Bevægelsen endnu kun naaet i svage Dønninger.

Skal den blive stærk og sejrende, skal Danskhed og Jævnhed, enkel og ædel Skønhed, atter komme til at præge vore Boliger, maa Hjemstavnsfølelsen uddybes og underbygges af Hjemstavnskundskab. Med Glæden over Hjemstavnen følger ikke alene Sansen for at frede om Minderne fra svundne Tidehverv, men ogsaa Forstaaelsen af, at vore Boliger i Stil og Indretning skal være en Kilde til daglig Glæde, til Oplivelse og Munterhed i Stedet for til Lede og Tomhed.

Det danske Landskab er blødt og fint, modtageligt som Folkels Sind. Det taaler saa daarligt Indgreb af haarde og hensynsløse Hænder. At slaa disse Hænder til Side overalt, hvor de vil gribe fat, er en af Hjemstavnsværnets Opgaver. Men en anden og større er det at fremelske det Sindelag, der giver sig Udslag i Viljen til at frede om vort bedste Arvegodt, Danmarks Natur og Danmarks Minder.

Gennem vort Naboland Sverrig gaar i denne Tid en mægtig Bølge af vaagnende Hjemstavnsans. Tusinder af Mennesker søger at tilegne sig Viden om det særegne ved deres Hjemegn. Livsglæde, aandelig Rigdom og Sundhed blomstrer i Bevægelsens Spor. Tiden er inde til, at ogsaa danske Hjem og dansk Ungdom maa blive grebet og løftet af en lignende Bølge.

En ejendommelig Salmebog

Af E.

I Sønderjysk Månedsskrift fra 1926 (s. 76-78) kan man læse denne lille vandrehistorie om læsning af et sæt spillekort.

En Mand fra Solderup, der var Soldat i Altona mellem Krigene, har i sin Dagbog optegnet følgende, som Lærer Jensen, Solderup, har sendt »Sdj. Mdsskr.«:

24. Okt. 1853.

Ved en Kirkeparade sad en Menig og bredte et Spil Kort ud for sig. Adjutanten sendte en Sergent hen til ham og bød ham pakke Kortene sammen for ikke at forstyrre Gudstjenesten. Soldaten lod som ingenting og sad stille og saa paa Kortene.

Da de forlod Kirken, førte Sergenten den Menige til Majoren og anklagede ham. »Hvis du nu ikke kan forsvare dig«, sagde Majoren strengt, »saa skal du løbe Spidsrod«.

»Hr. Major«, sagde Soldaten, »jeg troede, der var Frihed i Kirken til Andagt, og jeg har jo ikke forstyrret nogen med min Maade.«

»Det er godt,« vedblev Majoren, »for svar dig! Du ryger ellers paa Hovedet i Fængslet.«

Soldaten satte sig ved Bordet og lagde Kortene ud som i Kirken, og saa sagde han:

»Naar jeg ser et Es, Eneren, saa tænker jeg paa, at der kun er een Gud i Himlen. Toeren viser mig de to Veje et Menneske har at vælge imellem. Treeren minder mig om de tre Personer i Guddommen. Firen om de fire Evangelister. Femmeren om Kristi Saar i Hænder, Fødder og Side. Sekseren fortæller mig, at der er seks Dage i Ugen, hvori vi skulle arbejde, men

vi gør det desværre ikke. Syveren, at den syvende Dag er Hviledag, men den holder vi heller ikke. Otteren siger mig, at der var kun otte Sjæle, der blev frelst i Arken. Nieren advarer mig mod at ligne de utaknemlige ni spedalske. Tieren minder mig om de ti Bud, der blev givet ved Moses under frygtelig Torden. Kongerne faar mig til at tænke paa de vise, der kom for at tilbede den højeste. Damerne fører Tanken til de trofaste Kvinder ved Jesu Grav.«

Nu tog Soldaten og gemte Klør Knægt, idet han sagde: »Ham skal man vare sig for, han er ikke at stole paa.«

»De andre tre Knægter er de Bødler, der naglede Jesus til Korset. - Ruderne minder mig om Kirkens Hovedhjørnen, Hjerterne om, at vi skal møde med Hjerte og Andagt i Kirken, Spaderne minder mig om Spydets, der stak Jesus i Siden. Kløverne om Jesu Kors. - Kortenes Øjne er for mig Aarets Dage, de 52 Kortblade er Aarets Uger, og de 12 Billeder er Maanederne. - Saaledes har Spillekortene fortalt mig mere end Salmebogen, jeg ikke forstaar.«

Majoren nikkede, men spurgte saa: »Hvad var det med Klør-Knægt, ham maa jeg have mere at vide om?«

»Ja,« Hr. Major, »jeg vil nok sige det, men kun mod det Løfte, at jeg ikke bliver straffet derfor.«

»Sig du kun frit ud, du skal ikke lide noget derfor.«

»Klør-Knægt er ham, der staar der og vil anklage mig,« han pegede paa Sergenten.

Majoren lo, tog sin Pung frem og gav Soldaten to Louisdors, idet han sagde: »Gaa hen, min Søn, og drik paa min

Sundhed herfor. Du er den klogeste Vindbeutel, jeg har mødt. Der er mange, der studerer Kortene meget flittigt, men aldrig finder det i dem, som du her har fortalt!«

Naar man møder denne morsomme Fortælling i en Soldats Dagbog, skulde man næsten tro, at det var noget selvoplevet, der er fortalt. I Virkelighed har Soldaten fra Solderup her optegnet en ældgammel Skæmtehistorie, han har hørt. Sv. Grundtvig har den under Overskriften »Den fromme Tjener« i sine Gl. danske Minder, II. 309, og Fejlberg meddeler en Variant i Dania II. 1892. Historien hører til den store Gruppe af Eventyr og Fortællinger om Tallenes Betydning, der kendes fra næsten alle Folk i Evropa og en stor Del af Asien. Fra den jødiske Paaskeliturgi stammer en ældgammel Remse om Tallenes forskellige Betydning. Den er i Middelalderen trængt ind i Kristenheden, ligesom »Her er det Hus som Jakob byggede«, der ogsaa er af jødisk Oprindelse. Man kender den og lignende indvævet i Noveller og Eventyr, bl.a. fra Tyrkiet, Rumænien, Rusland og Kirgiserstammer.

En Remse af denne Art, der er kendt over hele Danmark, optegnede jeg forleden i Udbjerg:

Staa op, Sankte Simon, og sig mig, hvad 12 er!

12 er de 12 Apostle,

11 er de 11 Disciple,

10 er de 10 Guds Bud,

9 udi Englekor,

8 Sjæle frelste Gud i Arken,

7 Bønner i Fadervor,

6 var de Stenkar, som blev sat i Kana i Galilæa,

5 Mosebøger,

4 Evangelier,

3 Patriarker (Abraham, Isak og Jakob),

2 Stentavler,

1 er Jesus Kristus, som regerer udi Himlen og Jorden.

Det er ret interessant at faa den gamle Historie sendt fra vor Landsdel, her indføjet i en Soldats Dagbog.

Fra Krigen og Revolutionen

Hvorledes jeg kom over Grænsen

Af H. MOOS, Tombøl

Sønderjysk Månedsskrift kom af indlysende grunde også meget hurtigt til at rumme erindringsstof fra tiden under Første Verdenskrig. H. Moos skildrer her hans desertering over grænsen til Danmark under krigen. Artiklen er oprindeligt bragt i 1927 (s. 171-173).

Under Sommeslaget var jeg blevet syg og var efter forskellige Lasaretophold kommet til »Udfyldningsbataillon R.I.R. 86« i Flensborg. Herfra fik jeg en Orlov, der var udløbet den 24. Nov. 1916. Det lykkedes mig under denne at komme i Forbindelse med en Landstormsmand H. i Aabenraa. Denne Mand ejede et lille Landsted i Mjolden, og han lovede at hjælpe mig over Grænsen.

Vi rejste med Toget fra Aabenraa til Døstrup. Det var allerede spændende nok. Indtil Tinglev var der ingen Fare, jeg havde mit Pas og han sit. Fra Tinglev rejste vi begge paa hans Pas. Vi benyttede 4. Vognklasse, og da der revideredes i Toget, viste H. først sit Pas for, hvorefter han fik det rakt til mig, som saa viste det for. I Tønder skulde vi passere Peron-Overbygningen, og her stod atter en Mand. H. gik igennem med sit Pas, mens jeg holdt mig tilbage. Da han lige var forbi Vagten, raabte han: »Jeg har glemt min Taske, den maa jeg vel nok hente.« Saa løb han tilbage, tog Tasken af min Haand og gav mig Passet. Da jeg passerede, blev Vagtposten imidlertid mistroisk og sagde: »Der har jo lige været en M. H. her!« - »Det er let muligt«, sagde jeg, »der er saa mange H.'er.« -- Paa Strækningen fra Tønder nordpaa bar vi os ad som i Toget fra Tinglev til Tønder. Vi holdt os hver

paa sin Side i Vognen og viste samme Pas for to Gange. Paa Døstrup Station var der ingen Fare, og vi naaede lykkelig og vel til Mjolden.

Vi gik nu ned til Stranden, men der var en saa stærk Storm, at der ikke kunde være Tale om at vove Forsøget. Saa laa jeg i to Dage skjult oppe paa Høloftet hos H., og den 26. vovede vi Turen. Kl. 3 Eftm. gik vi, begge i Civil, ned til Stranden »for, at skyde Gæs«. Vandet stod endnu højt, og vi gik delvis paa Land og delvis i Vandet nordpaa. H.'s Fader havde sagt, at vi skulde blive ved at gaa nordpaa i 4 Timer, saa var vi over Grænsen. Da de 4 Timer var omme, kom vi til en ny Bro inde paa Landet. Her løb vi i Mørket imod en Snor, og idet samme hørtes »Halt! Wer da?« Min Ledsager maatte give sig fangen, men jeg løb nordpaa.

Jeg gik nu igen langs med Strandkanten i en Time og kom saa atter til en ny Bro. Denne Gang vilde jeg ikke risikere at løbe imod en Snor og gik nu ud i Vandet, der omtrent stod en Alen højt. Det var en drøj Tur, men jeg holdt mig alligevel i Vandet i flere Timer. Omsider mente jeg, at jeg nu uden Tvivl maatte være i Danmark og gik op paa Land. Et Stykke oppe skinnede et Lys, og det gik jeg hen imod. Paa een Gang lød der igen: »Halt! Wer da?« Der var intet at gøre. Jeg var alligevel taget.

Det viste sig at være en Patrouille paa een Mand, en Rhinlænder, der var ude for at inspicere Posterne, Han gjorde Bøssen færdig og befalede »Fremad marsch!« Jeg bød ham 200 Mark, hvis han vilde lade mig gaa, jeg bød ham mere, men han vil-

de slet ikke indlade sig paa nogen Forhandling. Vi tog saa Retning efter Lyset, der viste sig at stamme fra Vagtlokalet. Da vi var naaede derhen, bød jeg ham i min Vaande 1000 Mark, og det kunde han alligevel ikke staa for. »Nu ja«, sagde han, »en Mand mere eller mindre kan ikke hjælpe. Men du er da ikke Russer?« - »Nej!« ---»,Hvad hedder saa »essen« paa dansk?« - »Spise.« - ,Og hvad hedder »Bett?« - »Seng.« »Saa skal jeg hjælpe dig over. Der kommer to Patrouiller, en fra højre og en fra venstre. Stil dig bag denne Halmstak, indtil de er forbi, og naar jeg vinker, saa kan du komme frem. Pas saa paa ved den første Grøft, men naar du er over den anden, saa er du i Danmark.« - Da de to Patrouiller var passeret, kom jeg frem og gav ham en Tusindmarksseddel. Han vilde have Pengene i 100-Marks-Sedler, men jeg havde kun 7 af dem. »Ja, saa billigt skal du ikke slippe«, sagde han og tog saa de 1000 Mark, men saa ærgrede han mig endnu paa det sidste. »I Aftes hjalp jeg en ung Mand over, det fik jeg kun 100 Mark for.«

I V. Vedsted bankede jeg paa i Efterskolen, men Forstanderen og Hustru var begge syge, og de kunde ikke have mig. Saa kom jeg ind til en Tømrer, fik Kaffe og Kage og kom i en god Seng. Klokken var 1½, da jeg naaede til V. Vedsted.

Min Ledsager, der var taget længere sydpaa, fik, efter hvad jeg har hørt, som »Straf« to Maaneders Orlov. Han blev ført til Flensborg som Arrestant, men her troede man ham, at han havde været undervejs i privat Ærinde og var faret vild.

I Juni 1917 gik min Kone over Grænsen med Børnene. En Del Møbler og andet havde hun i Forvejen afsendt fra Aabenraa ved Hjælp af en Toldbetjent, der fik Smør og Flæsk for det. Hun selv slap over ved Fæsted Mose. Her boede en ung Pige, der gik med hende og Børnene ud til en Underkorporal, som havde Vagt. Han var endda saa flink, at han bar Bagagen over Grænsen, og det kostede kun 20 Mark. Børnene græd højt, og næste Morgen blev det meldt af Nabovagten, at man havde hørt Barneskrig, men der kom intet videre ud af det.

Gamle Lisette fortæller om Knipling i 80 Aar

Af E.

Her fortæller Lisette om arbejdet som kniplerske i Rørkær i midten af 1800-tallet. Artiklen er oprindeligt bragt i 1927 (s. 65-69).

Jeg var 7 Aar gammel, da jeg begyndte at lære Kniplingen, i den alder begyndte de alle dengang.

Vor Lærerinde var en gammel Kone ved Navn Kjestin', der boede her i Rørkær oppe i »æ Raj«, et gammelt, meget langt Hus med 6 fattige Boliger. Kjestin', stammede fra Møgeltønder, var født Vogn og gift med en Arbejder ved Navn Lorenzen. Naar man nu læser om de store Legater, de rige Kniplingskræmmere i Tønder har stiftet, tænker man uvilkaarligt paa de usigeligt usle Kaar, Kniplerskerne levede i. De fleste af dem har vel næsten aldrig faaet noget paa det tørre Brød. Kjestins Mand tjente som Karl i Stemmild og kom kun hjem hver Lørdag og Søndag. Han fik 20 Daler om Aaret og havde desuden Ret til at grave et Par Læs »Flokker«. Kjestin ejede et Faar, som hun flyttede langs Vejkanten, og saaledes fik hun Mælk i Huset. Iøvrigt var Kartoffler og Meldyppe hendes daglige Middagsmad. Om en anden Kniplerske ved Navn Lene Skøtt fortæles, at hun levede ved Kartoffler, dypptet i Sirup med Vand og Eddike.

En Gang om Ugen saa Kjestin' Kød paa Bordet. Naar hun havde været oppe at »skære af« hos Hansen i Møgeltønder, gik hun paa Hjemvejen ind til en Slagter i Tønder og købte der et Pund fedt, saltet Faarekød. Hjemme skar hun det i fire Dele, og saa havde hun Kød til fire Uger, hver Søndag fik hun og hendes Mand

Der eksisterer ikke længere noget billede af Lisette, men her er et næsten samtidigt billede af »Stine Kniff« med et kniplebræt.

Hendes rigtige navn var Anne Kjestine Sørensen (1832-1914). Selv om hun her er gengivet med et kniplebræt, er det dog ikke sikkert, at hun har levet af knipleri. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

et Fjerdingspund saltet fedt Faarekød til Deling.

Vi var syv Elever, der lærte hos Kjestin', foruden mig min Søster Jette, to af Frits Bødkers, to af Kasten Hjulers og en af Janes. Kjestin' sad i et Hjørne af Stuen, vi langs med de to Vægge, der gik ind til Hjørnet, med Ryggen mod Vinduet. Der betaltes i Lærepenge 3 Sølinger om Ugen for hvert Barn, desuden kom min Moder hver Lørdag Aften med en Kande nysmalket Mælk som Ekstrabetaling. Saa længe min Bedstemoder levede, fik vi engang imellem en særlig Fest. Naar Kjestin' havde stadfæstet, at vi nu havde lært et nyt Mønster, kom Bedstemoder med en Kaffekande og en Kurv med Kavringer i, og saa vankede der Kaffe og Kavringer. Medens min Moder ikke kunde kniple - hun var fra Tønder og var Væverske - havde min Bedstemoder lært at kniple, og hun interesserede sig meget for vore

Fremskridt. Hun havde et Par dygtige Hænder. Da min Bedstefader døde, huggede hun med en Økse selv en Gravsten til hans Grav. Denne Gravsten ligger nu her ude foran mit Hus, og man ser Bedstefaders Forbogstaver J. K. hugget ind i Stenen. Bedstemoder holdt paa, at vi skulde kunne »Slagene«, inden vi kom til Kjestin'. Vi stak Naalene i en Flagtørv, og saa øvede Bedstemor med os, indtil vi kunde »æ Slav«.

De fleste Elever begyndte at kniple et smalt Mønster, hvortil der kun hørte 12 Stokke, men jeg maatte begynde med 20, da Hansen i dette Øjeblik ikke havde et Prikkebreve til 12. Saa lærte vi stadig bredere Mønstre, men det gik ofte trangt og tog lang Tid, inden man kunde et Mønster. Vi begyndte hver Morgen Kl. 6 og kniplede saa til Kl. 11, de større til Kl. 11½. Hvem der ikke var færdig med sit Pensum til »Middagsværket«, var strafskyldig. Kjestin' skulde saa have Middagsmad og en lille Middagsøvn. Lidt før Kl. 1 var vi foran hendes Hus og legede lidt. Kl. 1 begyndte vi igen, og saa skulde vi have vor »Helgaften« færdig til Kl. 5 eller 5½, ellers var det slemt. Vor Straf bestod i, at vi skulde »sidde næsvis Rakker«. Den paagældende Stakkel fik en Krans af gule Evighedsblomster paa Hovedet og et Ris af Malurt bundet paa Ryggen og blev saa med sit Knipleskrin sat bagvendt hen med Hovedet ind mod Skabet. Værst var det, naar saa de to gamle Kniplepiger fra Boligen ved Siden af kom ind og spurgte, hvad der her var i Vejen.

Vi maatte hænge i, naar vi skulde faa vor Helgaften færdig i rette Tid, men de gamle Kniplersker kendte det ikke anderledes, og det er det samme i Dag. Man naar kun noget, naar man har et bestemt Helgaften, der skal naas hver Dag, og der kun kan naas, naar man ikke spilder et Minut og næppe nok tager sig Tid til at se efter Klokkeren.

Det var tidt strengt nok, særlig da den

»næsvis Rakker« altid truede os. Vi rystede tidt af Angst, naar vi gik hen til Kjestin', og blev Klokkeren over 5, inden vi havde vort Helgaften færdig, fik vi Mavepine af Angst. Det er derfor ikke saa mærkeligt, at min Søster endnu 50 Aar efter sagde: »Jeg har aldrig i mit Liv haft saa glad en Dag, som da Kjestin blev begravet!« Men hun gjorde nu alligevel Kjestin' Uret. Vi sendte for omved 25 Aar siden et Knipleskrin med et paabegyndt Mønster op til min Søster i Altona. Hun var dengang over 60 Aar gammel og havde ikke kniplet i et halvt Hundrede Aar, men da hun havde sat sig hen foran Skrinet, kunde hun det godt nok.

Kjestin' vidste nok at lette os Arbejdet. Naar vi mødte hos hende om Morgen, spurgte hun: »Har I saa drømt om Mønsteret i Nat?« - »Nej«. - »Naa, saa kan jeg igen herse med Eder den hele Dag!« - Men naar vi kom springende om Morgen og sagde: »Kjestin' jeg har drømt om det i Nat«, saa var hun ogsaa glad, hun vidste nok, at det gik lettest, naar man var saa optaget af Arbejdet, at man endog drømte om det.

En Lettelse var det ogsaa, at vi talte højt, som Kniplerskerne har talt gennem de lange Tider. Vi talte: »jen - fjerpart jen - halv jen - jen nær jen -- fuld jen!« op til tyve, og naar vi paa den Maade havde naaet en Snes, var i Virkeligheden et Hundrede fyldt. Derimod fik vi aldrig Lov til at synge, som de gamle Kniplepiger gjorde, der boede ved Siden af. En enkelt Gang kom de dog ind og sang med os, og saa blev der hurtig Helgaften. Jeg har senere altid sunget ved Arbejdet, alle de gamle, lange Sange om Kærlighed, som Kniplerskerne synger dem endnu i Dag, og min Mand plejede at sige, at jeg var saa fuld af Sang, at jeg endog kunde sætte Melodi paa en Avktionsplakat.

Naar mange af os rystede for Kjestin', saa rystede vi alle meget værre, naar vi skulde op til Kniplingshandler Han-

sen i Møgeltønder. Hver Gang vi ingen Traad havde mere, skulde vi derop og have »skaaret af«. Vi rystede, hver Gang vi aabnede den brune Dør, og var glade, naar vi kunde lukke den igen. Naar Kjestin' var med, blev hun budt sidde ned, men vi andre maatte staa. Vi fik aldrig noget, kun en eneste Gang fik jeg en Haandfuld Ribs af ham. Det var, da jeg fik et særlig vanskeligt Mønster. Kjestin' mente, at det var for svært, men Hansen sagde, at jeg var saa dygtig, at jeg vist nok kunde klare det, og saa gav han mig en Haandfuld Ribs, Det var den største Udmærkelse.

Hansen tog vor Knipling, vikledede den langsomt om Fingeren, mens han saa den nøje efter. Imens stod vi og rystede, thi Kjestin' havde jo sagt os, at han vikledede den om vor Finger og brændte den, naar den ikke var god nok. Saa fik vi den nye Traad vejlet af paa den lille Benskaal og kunde gaa hjem med vore Penge. Jeg husker endnu, at jeg for det særlig vanskelige brede Mønster fik 1 Mark pr. Alen.

Det var kun faa Mønstre, vi dengang kendte ved Navn. »Danmarks Hjerte« kaldte vi »Hejt å Mal« (Hægte og Malle), et Mønster kaldte vi »Bladmønstreet«, ellers betegnede vi dem som det 24-stokkede o.s.v. Derimod havde vi særlige Navne til de Duge, der hørte med til Skrinet, og dem maa De endelig skrive op, for at de ikke skal gaa med mig i Graven, der er ingen, der husker dem mere. Den Dug, som Kniplingen ligger i, hedder »æ Skrinklud«, den hvide Linnedug, der ligger over den, hedder »æ Stokklud«, og den brogede Dug, der dækker det hele, hedder »æ Høll'klud«, fordi den indhyller det hele. De forskellige Slag er bedre kendte: Overkast, Nederdel, halv Slag Linnedslag, blind Slag.

De gamle Kniplersker kunde sidde med Skrinet paa Skødet, men vi havde altid et Stativ. Jeg ejer endnu et Fodstykke til et saadant Stativ, der sikkert er mindst

200 Aar gammelt. I Fodstykket var der boret et Hul, og deri blev der rejst en Stang, der var indrettet saadan, at Skrinet kunde skydes længere op eller ned.

Da Krigen i 1848 udbrød, indtraadte der en fuldstændig Stilstand i Kniplingen. De rejsende Kræmmere, der solgte Knapper for Knappemagerne i Hostrup Sogn og Kniplinger for os, kunde ikke komme igennem, og alle vi unge holdt op med at kniple, da Kniplingerne alligevel ikke kunde sælges. Min Fader døde den Sommer. Jeg var 10 Aar gammel, malkede to Køer og kniplede noget ved Siden af, men Kniplingerne maatte jeg forære bort. Da jeg skulde konfirmeres, kniplede jeg igen mit brede Mønster for at tjene til en Overdug paa Konfirmationsdagen. Saa holdt jeg helt op. Der var ingen Gang i Knipleriet mere. Fabrikskniplingerne for-dærvede Afsætningen. Nogle af de gamle rejste personligt over til Sild om Sommeren for at sælge til Badegæsterne der, men det gav heller ikke meget.

Jeg var 15 Aar gammel, da jeg holdt op med at kniple, og jeg rørte ikke Skrinet, inden jeg var 56. Jeg havde i Mellemtiden syet for fremmede, men nu var jeg ikke moderne nok mere og havde intet at bestille. Samtidig rejste mine to Søner til Amerika, og jeg kunde ikke stoppe og lappe for dem. Saa tog jeg Skrinet frem. Min Mand sagde: »Vis, vas, du kan ikke!« Naboen, for hvem jeg havde luget i 12 Somre, sagde det samme, men jeg kunde alligevel.

Nu er Knipleriet kommet til Ære igen. Mit gamle Skabilkenhoved er blevet filmet to Gange af disse Filmsfotografer, de eneste Danskere, jeg ikke kan lide. De tager med paa Billedet, naar man visker sig under Næsen, og de sender aldrig Billeder, som de lover det.

Hvis gamle Lisette lever til den 2. Juni næste Aar, kan hun, fylde de 90 - og hun knipler endnu.

H. D. Kloppenborg

En lille Oplevelse

Af FRED. KJÆR

Anekdoter og historier om de gamle koryfæer er altid godt stof, ikke mindst når de som her er skildret med et glimt i øjet. Fred. Kjær fortæller om sit møde med H. D. Kloppenborg i Odense 1875. Skildringen er oprindeligt bragt i 1928 (s. 145-149)

En Mørkningsstund i Begyndelsen af April Maaned 1875 tyede jeg ind til en ældre Ven, der ligesom jeg var født i det nordligste Slesvig, havde virket der en længere Aarrække, men saa for nogle Aar siden havde slaaet sig ned i Odense. Da vi havde fælles Fødestavn og en stor Mængde fælles Bekendte sønden Aa, laa det nær for os at opfriske gamle Minder der nede fra, hver Gang vi mødtes og havde Lejlighed til i Fortrolighed at udveksle Tanker. Og det hændte ret hyppigt, skønt vi boede i hver sin Ende af Byen.

Den Aften, jeg her taler om, husker jeg tydeligt, faldt Talen bl.a. paa Rødding Folkehøjskole og den betydelige Andel i dens Stiftelse og hele Historie, som Professor, senere Etatsraad Christian Flor havde haft, han, der nu var død i sin Fødeby København den sidste Dag i afvigte Maaned, og hvis Begravelse var umiddelbart forestaaende. Vi beklagede begge at være forhindrede i at deltage i denne Sørgehøjtid, men trøstede os med, at der nok skulde møde en Del Sønderjyder og yde den af den nationale Vækelse i det gamle danske Grænseland saa højt fortjente, nu i den høje Alder af over tre og firsindstyve Aar bortgangne Danemand den sidste Hæder.

Pludselig afbrydes vor fortrolige Samtale ved en stærk Banken paa Stuedøren,

og ind træder en høj, kraftig Graaskæg, som det imidlertid ikke var saa let at faa Kendsel paa i den herskende Skumring; thi vi havde endnu ikke faaet tændt Lys.

H.D. Kloppenborg (1802-1882) var oprindelig mere kongetro end knyttet til den danske bevægelse. Det var først med skærpelsen af de nationale brydninger fra midten af 1840'erne, at han for alvor kastede hele sin energi og arbejde ind i den danske nationale bevægelse. Hans kongetroskab var legendarisk og han havde, som det også fremgår af artiklen, et nært personligt forhold til Frederik VII. Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

Men ikke saa snart faar Gæsten spurgt om Værten og nævnet hans Navn, før denne springer op, iler frem med udstrakt Højrehaand og udbryder:

»I, men hvad er dog det! Det er jo min Sandten Kloppenborg. Velkommen, velkommen!«

Saa ryster de kraftigt hinandens Næve. Straks derpaa bliver jeg Præsenteret for den kendte gamle Storbonde fra Københoved og veksler ligeledes Haandslag med ham.

»Aa, vær da saa god, Kloppenborg, og tag Sæde«, ytrer Værten og fører Gæsten hen til Sofaen.

Straks efter sættes en tændt Lampe paa Bordet foran denne, og vi andre to rykker vore Stole frem i Lyskredsen.

»Sikken en Overraskelse og Glæde at se Dem igen, Kloppenborg, og sund og stærk som altid«, fortsætter Værten. »Men sig os en Gang, hvordan kommer det sig, at De saadan dumper ned her i Odense?«

»Jov, det skal A Mænden sige Dem«, svarer Oldingen paa sit ejendommelige Maal.* »Helt frivilligt er det ikke sket, Man se, saaledes gik det til: Mæ og Juhl Bojsen fra Langetved og nogen Stykker til fra vor Egn var jo bleven enig om, at vi vilde gøre en lille Københavnstur. Se, gamle Etatsraad Flor der ovre er jo død og skal begraves i Morgen. Ham vilde vi gerne vise den sidste Ære; for han har jo altid været os Sønderjyder en god Mand, Mænden har han saa. Naa, vi kørte saa til Vamdrup i Morges for at tage med Middagstoget. Der var lidt knap Tid, ellers havde A taget mæ en Bid Brød der, for A var bleven lidt fløv; men vi maatte straks ind i Kupeen, og saa russede vi af. I Frederis var der nok et Ophold, men der fik A andet at gøre og ingen Mad. Da vi saa kommer her til Odense, siger A til mi' Følgesvende: »Her vil A ind. Ved en saa stor Station maa der da være noget Ophold. A maa ha' noget til at drive Sult og Flovhed

væk med. Pas paa mi' Plads saalænge«. Saa stikker A ind i Restaurationen og spiser mæ et Stykke Smørrebrød og nokken et; for A var da bleven skammelig fløv. A tænkte jo ved mæ selv: »De tøver vel nok det Korn«. I det samme fløjter Toget, og inden A fik betalt og naaede hen i Perrondøren - pif! saa var Toget langt væk. Saa raaber A til Juhl Bojsen: »Hilsen i København, A kommer æ Mon'!« Men han hørte mig vel knap. -- Se, saadan gik det Mænden til, at A er her«.

Vi beklagede oprigtigt Uheldet, men havde for Resten lidt ondt ved at bevare den tilbørlige Alvor over for Situationens Komik.

Kloppenborg fortsatte: »A tog saa ind paa det nærmeste Hotel, Jernbanehotellet kaldes det nok. Og nu tager A med Morgentoget til København, saa kan A endda naa tidsnok der over. Men A tøv, æ Aften vilde blive saa lang for mig paa Hotellet som ukendt Sted, og saa kom A i Tanker om Dem« - henvendte han sig til Værten »og fik i Sinde at besøge Dem. De bor jo rart her«.

»Aa ja«, smilede denne. »Og De skal rigtig have Tak, fordi De kom, Kloppenborg. Det er altid saa fornøjeligt at se gammelkendte Ansigter. Nu tilbringer De Aftenen her, og da De vel ikke er synderlig stedkendt, skal vi nok ledsage Dem tilbage til Deres Kvarter«.

»A siger saa manne Tak for begge Tilbud«, svarede den gamle glad. »Naar én føler, én er velkommen og har Sikkerhed for ikke at skulle forville sig i den fremmede By i Mørket, saa sidder én saa tryg«.

Nu blev der sat en god Aftensmad frem, som vi alle tre nød med Velbehag. Senere fulgte et lille Glas eller to. Alt imens gik Samtalen livligt og fornøjeligt. Men Gamlingen var den, som mest førte Ordet.

En stor Part af Samtalen har jeg forlængst svedt ud, som man siger. Men der

er dog et Par Træk, som straks brændte sig fast i min Hukommelse, og som jeg nu skal fremdrage, fordi de forekommer mig ret karakteristiske:

I Begyndelsen af Samtalen gjorde Kloppenburg flere, lidt bitre Udfald mod vort Venstre, hvad jeg som erklæret Tilhænger af denne politiske Retning følte mig forpligtet til at tage til Genmæle imod. Jeg, som ellers kan være ilter nok, gjorde det imidlertid paa en saa lidet udfordrende og saa lempelig Maade, at jeg ikke alene, som tilsigtet, undgik at støde Gamlingen for Hovedet, men fik ham til at holde op med Finterne i Resten af Samtalen, ja endog til at gøre en lille Indrømmelse.

»A følger jo ikke saa skrappt med i jer Politik herovre«, ytrede han, »og A kan jo ogsaa nok forstaa, te ung Øjen ser anderledes paa de Ting end som min' di gammel. -- A holder med æ Kong', det har A altid gjort«.

Dette sidste udtalte han med stærkt Eftertryk. Og jeg fik en bestemt Følelse af, at Kloppenburg dermed betegnede Nerven i sin hele politiske Opfattelse.

Umiddelbart efter fortalte han saa følgende morsomme Historie:

»Se, mæ og Kong Fred'rik den Syvende, vi var nu saa møj go, Venner. Han var jo saa ligetil den her Kong' nu er nok mere fin paa det; men han er for Resten, ogsaa en rigtig god Mand. - Kong Fred'rik foreslog Mænden, te vi to skulde være Dus. Det töt A dog ikke om; for æ Kong' er æ Kong', og ham skylder vi Respekt. Men Majestæt lod A ligge og nøjedes med at sige Kong'.

Men nu skal A fortæl' et Spil, vi en Gang havde sammen, mæ og Kong Fred'rik;

A var kommen til København i et og andet Ærende, som A saa tit kom. Da alt var besørget, saa töt A da, at A, inden A rejste hjem igen, vilde op og hilse paa ham selv, æ Kong'. A gaar saa ogsaa op paa hans Slot og siger mit Ærind', som

det var: A ønsked' at hilse paa æ Kong', til en Adjutant, eller hvad det nu var for én, der spankulerede i Forværelset - der var for Resten flere, men denne her kom straks hen til mig. - Han saa lidt paa mig, smilte lidt lunt vendte sig og forsvandt noget efter, A ved knap hvorhen. Naa, A bliver imidlertid staaende og venter; men A faar ingen Tilsigelse. Saa mærker A jo nok, der er noget galt ved det, og vil trænge mig forbi et Par skrammerede Fyre; men de spærrer Vejen for mæ. Men da A ikke saadan vil lade mig afvise, griber de fat i mig, og der bliver et helt Spektakel.

I det samme aabner Kongen Døren og spørger, hvad dette her skal betyde? A svarer rask: »Det er di her skidt Knejt«, der ikke vil la' mæ kom' ind aa hilse paa æ Kong!« Kongen slog en stor Skranne op og, holdt paa si' Mav' over det her Hurlumhej. Men saa raaber han: »Aa, er det dig, Kloppenburg! Jo, vist skal du ha' Lov. Slip dog Manden!« Saa var der ikke længere noget i æ Vej, A kom ind, vi hilste paa hinanden, mæ og æ Kong, og fik os en god Passiar sammen.

Omsider siger æ Kong: »Her er skammelig varmt, synes ikke ogsaa du, Kloppenburg?« - »Aa jo«, svarer A, »her er endda en Korns lummert, for æ Sol staaer jo lige paa.« - »Ja, vist saa«, fortsætter han; »men ved du hvad, lad os gaa en Tur ned i Haven, der er Skygge og Køling«. - Det gør vi saa og fortsætter vor Snak baade om det ene og om det andet, som det nu kan falde sig. Omsider drister A mæ til at sige: »Det er et skidt Ministerium, De har Kong; dem skulde de gi' Løbepas«. - Men æ Kong, han klapper mæ paa Skulderen og svarer leende: »Hør Kloppenburg, hverken du eller jeg forstaaer os paa Politiken. Lad os tale om noget andet!« - Det sagde han Mænden, og vi skiltes i god Forstaaelse.«

Den Historie lo vi alle hjerteligt ad, og Fortælleren vist allermost.

I Anledning af, at jeg havde Slægtsnavn fælles med en tidligere Landraad i Haderslev, som stammede fra en Familie i samme By, spurgte Kloppenborg mig, om Landraaden og jeg ikke var af samme Slægt, hvad han maatte formode. - Jeg svarede, at det troede jeg ikke; men jeg kunde dog ikke bestemt benægte det, da jeg desværre ikke var nøjere kendt med mit Stamtræ, og et Forsøg paa gennem Kirkebøgerne at faa Opklaring havde vist sig frugtesløst. Gamle Folk havde fortalt, at min Slægt stammede fra Angel. Derfra var en Gang langt tilbage i Tiden fire Brødre udvandrede til min Fødeegn, hvor de alle fire fik Gaarde i Eje, vist nok i et og samme Sogn. - Kloppenborg bemærkede, at han havde kendt en hel Del Medlemmer baade af min Slægt og af den haderslevske, og det saavel af ældre som yngre Led. Men Oplysningen om Afstamningen fra Angel, mente han, støttede nærmest hans Formodning.

Dette Spørgsmaal maatte vi imidlertid lade ligge. Men det foranledigede Gamlingen til at fortælle følgende:

»Mæ og æ Landraad kom ikke saa sjælden sammen i offentlige Hverv. Naar én saa bort fra hans Tyskhed - han var oprindelig Slesvigholstener, men blev saa Preusser, - saa var han slet ikke saa underlig en Mand, og mæ og ham kom næsten altid godt tilrette med hinanden; han saa ret praktisk paa Tingene. - Saa en Gang var vi da paa Vejsyn sammen og kommer ned til Foldingbro. Her falder det mæ nu saadan ud af Munden: »Det er ellers fejl Bestik dette her!« Landraaden ser forbavset paa mæ; men A bare peger paa de her sorthvide Grænsepæle. Saa fatter han jo straks Meningen, ryster lidt paa Hovedet og smiler ad det.«

»Ja, jer Amtmand her - hvad er det nu han hedder?«

»Heltzen, Kammerherre Heltzen«, svarer vi.

»Heltzen, ja rigtig! Ja, ham kender A ogsaa møj godt. Helsen ham fra mæ«.

Det var de sidste Ord, der faldt, før Opbruddet; men da var Klokken ogsaa henad halv tolv.

Efter Aftale fulgte vi saa den tre og halvfjersindstuve Aar gamle, men endnu særdeles raske og rørige Olding gennem Byens Hovedgader til Hotellets Indgang. Her var det vor Agt at tage Afsked. Men deraf blev der ikke noget. Kloppenborg nødte os indtrængende til at gaa med ind, rekvirerede straks Portvin, som vi saa nød under fortsat livlig Passiar. Først noget efter Midnat skiltes vi med gensidige Taksigelser.

Men før min Ven og jeg bød hinanden Godnat, ytrede han, der kendte den gamle Original nøjere:

»Jeg skal love for, at Kloppenborg forbavsende hurtigt forvandt Indtrykket af det kedelige Uheld med, at Toget saadan løb fra ham. Han kan ellers nok gaa og gnave over langt ringere Ting. Men i Aften var han i endog ganske ualmindelig godt Lune og følte sig rigtig i sit Es. Ellers havde han ikke saadan ladet Tiden løbe fra sig eller vist sig saa elskværdig og spendabel.«

Det var sidste Gang, jeg saa den gamle, graanede Kæmpe, hvem jeg kun flygtigt havde truffet sammen med i min Ungdom, saa mit tidligere Kendskab til ham var nærmest et Andenhaands. Og derfor staar denne Aften i en vis Glans i mit Minde.

Syv Aar efter dannedes Hans Diderik Kloppenborgs Gravtue.

* En Blanding af Egnens Almuesprog og det dannede Talesprog, mest det første. Men skønt det i alt væsentligt er mit eget Modersmaal i snævrere Forstand, har jeg dog ondt ved at gengive det korrekt og nøjes med en Del Antydninger.

Historier om tyske præsters brug af dansk

Af Th.

Forfatteren har formentlig ret, når han skriver, at ikke alle af de omtalte historier er sande. Men de giver et godt indblik i de sprogforbistringer, der kunne opstå og holdningen til disse. Dem kunne man oprindeligt læse om i 1928 (s. 185-187).

De tyske præster, der prædikede på dansk i Sønderjylland, var ikke alle og altid tilstrækkeligt herre over det danske sprog. Der går utallige - sande og usande - fortællinger om deres mishandling af menighedernes modersmål. De fleste er vel knyttede til navnet provst Göttig. Den følgende har jeg allerede i min barndom hørt om ham; men den kan han dog ikke være skyldig i, da den allerede findes i mag. Dyssels »Forsøg til en Indenlands Reise« 1774. Der står side 80-81 om den Holsteenske Superintendent, som er ilde brudt, »naar han skal examinere i de danske Kirker, der ligger under hans Biskopdømme; Manden er ilde derom med det danske Sprog; Opbyggelsen hos Meenigheden er saare liden, et Ord, galt udtalt, bliver en Latter og et Ordsprog; der er desværre alt for mange af Mester Mortens Aber.

C'est un chose connûe comment on raille encore le langage d'un Surintendant, qui visitoit une église danoise de mon canton, a cause de la question 489me de notre catechisme la quelle il rendoit ainsi: fet filchet Miedel firches ichienfoedelsen. [Det er en kendt sag, hvorledes man endnu driver gæk med en superintendents sprogbrug, der besøgte en dansk kirke i min kreds, på grund af det 489de

spørgsmål i vor katekismus, hvilket han gengav således: fet filchet Miedel firches ichienfoedelsen [på dansk: ved hvilket middel virkes igenfødelsen!]]

Man kiender jo Almuens Egenskab; den gaber ved den sundeste Tale, men er opmærksom -ved et forkert Ord.«

Dette kan Göttig altså ikke gøres ansvarligt for, da han først fødtes i Flensborg 1813. Han var præst i Åbenrå 1864-92 og døde 1904; men følgende er bl.a. knyttede til hang navn:

Ved en skolelærerindsættelse sagde præsten: »I have længe ønsket eder en godt lærer, og nu have i fået en satan« (tysk udtale af »sådan.«) Ved en katekisation til børnene: »Kunne i kalde mig en jomfru?« (tysk nenen = både »nævne« og »kalde«). Da børnene tav: »I kunne da kalde mig jomfru Maria!« Det kunde de heller ikke, hvorfor provsten med rette udbrød: »I dumme barn!«

Da et barn havde sagt en bøn smukt frem ved katekisationen, roste provsten det: »Det var en smuk bede, mit barn.«

På prædikestolen talte han en dag over teksten: »Vogt mine lemmer!« (Flertal af lam hedder på tysk »Lämmer«.)

I en prædiken sagde han: »Da Jesus steg op af grøften, da var grøften ler«. (»Grav« hedder på tysk »Gruft«, og »tom« hedder »Leer«.)

»Ordet blev Kød« gengav provsten, fordi »Kød« på tysk hedder »Fleisch«, i formen »Ordet blev flæsk!«

Berømtest er vel et brudstykke af en ligtale: »Hun havde et langt liv (levned) og meget ondt i det; men nu ligger hun

her på sin bare (båre); lader os stoppe vore sokke og så betragte hendes ende (endeligt!) Den samme var sur!»

Hvor meget af ovenstående, der er bogstavelig sandt, tør jeg ikke indestå for; men de følgende historier om præsten Brodersen i Arrild er i alle henseender sande. Denne var født i Rostock 1869 og præst i Arrild fra 1896-1905, en velmenende ung mand, men hans sprog var slemt. Han udtalte altid »å« som »o« (»søledes, sodanne«) og »æ« som »e«. »Guds ord er det bedste legemiddel!« Påskedag 15.4.1900 brugte han i sin prædiken udtrykket »en sur essigdrik«, talte om »en brønde« i stedet for om »en brønd«, om »et kundskab« og »en bytte«, om jøderne i »Egipten«, og han lagde i ord, der endte på -lig, altid tonen på sidste stavelse; Elskelige, hjertelige, sagde »det er behov« i stedet for »det gøres behov« o.s.v.

Juledag 1900 sagde han; »Henretter eders tanker på det lille barn i krybben«. Han opfordrede jævnlige menigheden til at »forgive sine fjender« (»tilgive« hedder på tysk »vergeben«).

I en prædiken fortalte Brodersen om et skib, der sejlede på det vilde hav. »Pludselig lød der et rædsels råb, en mand var sprunget over bordet!«

I et kirkeforstanderskabsmøde skulde der skrives i protokollen, at et reparationsarbejdes udførelse var godkendt. Præsten skrev: »Vi haver annammet Kirken baade indvortes og udvortes«. Det syntes de kirkeældste ikke om; så skrev præsten: »Arbejdet i Kirken er godt kjendt«, og således må det være at læse endnu.

En gang indbød pastor Brodersen de kirkeældste til et møde med dagsorden: »Låg på kirkegården«. Der skulde forhandles om en ny låge i kirkegårdsdiaget.

Selv om sådanne historier i og for sig ikke har stor værdi enkeltvis, kan de tjene til at vise, hvor fortvivlede forholdene var på et enkelt område i Sønderjyllands udlændighedstid. Derfor må de ikke glemmes, og »Sønderjydsk Månedsskrift« vil derfor gerne være med til at fremdrage og bevare fortællinger om modersmålets vanrøgt og mishandling i skole og kirke.

Selvstyrepengenes Saga

Ved Peter Essom, cand. phil.

Cornelius Petersen og selvstyrebevægelsen hører til blandt de mere farverige indslag i en tid, som var præget af dyb økonomisk krise. Her skildrer Peter Essom arbejdet med at udstede de såkaldte selvstyrepenge. Da Sønderjysk Månedsskrift bragte den i 1928 (s. 74-78) var der tale om et stykke aktuelt samtidshistorie.

Fra Redaktionssekretær Essom ved Cornelius Petersens Blad »Folkets Selvstyre« har »Sønderjysk Maanedsskrift« modtaget nedenstaaende, som bringes, fordi de i Artiklen meddelte Kendsgerninger en Gang vil kunne faa historisk Interesse.

Idéen til Udsendelse af Selvstyrepengene stammer oprindeligt fra Tilhængere i Aabenraa. Disse stillede en Eftermiddag i Begyndelsen af Maj Maaned 1927 paa Hovedkontoret i Haderslev og fremstillede Planen for os. De havde allerede - forklarede de - drøftet den med Bogholder Roloff ved »Apenrader Tageblatt« i Aabenraa, og han havde ment, at der laa en rigtig Selvstyresensation i Udsendelsen af saadanne Selvstyrepenge.

Vi tog saa samme Aften til Vesteranflod og forklarede Cornelius Petersen Sagen, og han var straks Fyr og Flamme, - hele Natten gik med at væve de skønneste Fremtidsperspektiver.

Meningen var fra Begyndelsen, at Udsendelsen af de slesvigske Penge skulde foregaa fra en særlig Bank, som vi saa vilde oprette, og som saa skulde opkøbe Guldbarrerne fra Nationalbanken. Paa denne Maade mente Cornelius Petersen at kunne sprænge den danske Nationalbank og faa Kronen til at gaa under Pari, - og derfor var det nødvendigt, at Selvstyrepengene blev dollarindløselige.

Disse første Planer blev imidlertid al-

drig realiserede, men man kan betragte den projekterede Oprettelse af den »hollandske Guldbank« som en Udløber deraf. Det var en Idé, som Cornelius Petersen ikke gerne vilde give slip paa.

Den, der slog Hovedet paa Sømmet med Hensyn til Udsendelsen af »Cornelius-Pengene«, var imidlertid Kontorets Forretningsfører Alnor. Hans utrættelige Arbejde kan Selvstyremændene takke for, at ingen brændte Fingrene og kom i Konflikt med Loven.

Paa et Bestyrelsesmøde blev Planen om Udgivelsen nu lagt i alle Enkeltheder, og Redaktøren af »Folkets Røst«, Lorenzen, kom med Ukast til Sedlernes Udsende. Bygmester Damkjær fra Øsby og Hans Hansen fra Lille Mømmark rejste saa til Hamborg og købte en Kasse vandstempelt Papir samt fik Clicheerne ætset. Sagfører Nielsen, Kolding, blev atter taget med paa Raad, og efter at være sat ind i Planen erklærede han Udsendelsen af Anvisningerne for juridisk uangribelig.

Men det var ikke nok for den forsigtige Bestyrelse, eller rettere for de fem, der skulde underskrive Sedlerne, og derfor henvendte man sig til Advokat Vogelgesang i Haderslev. Hr. Vogelgesangs Svar var en meget vidtløftig Skrivelse, der hverken sagde det ene eller det andet, men ved mundtlige Forhandlinger blev Hr. Vogelgesang mere interesseret.

Et Bevis herfor er følgende Brev, som vi afsendte til ham:

Hr. Advokat Vogelgesang, Haderslev.

Vi tillader os at sende Dem Aftræk af Kautionsdokumentet og Teksten af de tænkte Anvisninger. Vi beder Dem foretage eventuelle Rettelser, saaledes at vort Bud kan faa Korrekturen med tilbage, da

vi har tænkt os at begynde Trykningen i Dag.

Paa denne Skrivelse, dateret 20. Maj 1927, svarer Advokaten (paa Dansk):

Mindst eet af Navnene paa Anvisninger skal skrives af vedkommende, ligeledes skal ogsaa den Herre, der tegner for »S-O-S-Kassen« skrive sit Navn.

Jeg henviser til, at Kautionsisterne skal skrive to 1) paa Kautionsdokumentets Forside og 2) paa dets Bagside.

Med Højagtelse Vogelgesang.

Læseren vil lægge Mærke til den velvillige Tone i Brevet.

At Trykningen virkelig skulde begynde, viser et Brev, som blev rundskrevet til samtlige vore Tillidsmænd, og som er dateret 31. Maj 1927. Det hedder heri:

Til Organisationernes Formænd!

Fremstillingen af SOS-Anvisninger er nu saavidt fremskredet, at Udbringningen af Anvisningerne til Lokalorganisationerne kan foretages Lørdag den 4. Juni.

De bedes holde det Beløb disponibel, som De agter at ombytte imod vore SOS-Anvisninger. Vi gør opmærksom paa, at det i første Omgang kommer an paa at faa saa mange Anvisninger i Omløb som muligt.

De bedes sørge for at muligtst alle Organisationsmedlemmer deponerer det Beløb hos dem, som det enkelte Medlem ønsker byttet.

Vi bemærker, at ingen Anvisning maa udgives eller træde i Kraft før Lørdag Middag Kl. 12.

Med Selvstyrehilsen for SOS., Lorenzen.

Der var jo nogle Uger forinden, lige før Rejsen til Hamborg, afholdt et Tillidsmandsmøde, hvor Planen var bleven sanktioneret. Det var nemlig ikke nok, at Selvstyrefolkene byttede Anvisninger, nej man havde ogsaa Brug for de mere ansetes Navne til en Kaution. Som før nævnt skulde Selvstyrepengene være funderede paa Dollarbasis: 1 Selvstyrekrone lig 26/100 Dollar. Til ekstra Sikkerhed skulde alle vore Foreninger saa underskrive en i Sognet gældende solidarisk Kautionsforpligtelse paa 20 Kroner pr. Medlem.

Paa disse Dokumenter skulde Bestyrelsen derefter søge at optage et Laan, der skulde henlægges til Sikkerhed for Pengene.

Saaledes blev der i al Fald sagt, og naar det nu er paastaet, at Kautionen var for noget andet, saa stemmer dette ikke.

Et af de mere kuriøse udslag af Selvstyrebevægelsens initiativer var udstedelsen af S.O.S. pengesedler i juni 1927.

Foto: Institut for Sønderjysk Lokalhistorie.

Paa selve Udsendelsesdagen, Pinse-lørdag, afholdtes saa det sidste Møde indenfor Forretningsudvalget for »Bon-dens Selvstyre«.

Aar 1927 den 5. Juni afholdt Forretningsudvalget Møde i Haderslev. For at Selskabet muligt kunde tjene noget der-ved og for at tjene Agitationen, havde Forretningsudvalget besluttet den 1. ds. at trække et større Antal Pengeanvisninger paa Selvstyreforeninger og vilde man fortsætte hermed og udvide denne An-visnings-Udstedelse, saafremt det viste sig, at man havde Held dermed.

Angaaende denne Virksomhed skal der føres et særskilt og nøjagtigt Bøghol-deri under fornøden indgaaende Kontrol. For at kunne udvide Driften af Bladet »Folkets Selvstyre« vedtoges, at Selska-bet skulde optage et saa stort Laan, som kunde faas, og det bemærkedes, at der for at hidskaffe dette allerede var fore-taget Henvendelse til flere interesserede Personer om at træde til som Selvskyld-nerkautionister.

Den sidste Passus hører ikke med i denne Forbindelse.

Som Aftalen var, saaledes gik det. Lør-dag Middag stillede 6 Biler fra Landsde-len foran vort Hovedkontor, og Pengene, som de skulde have med, laa parate i net-te Smaabunker, idet vi telefonisk havde faaet en Oversigt over, hvorledes Ombyt-ningen vilde komme til at forme sig. Et Kvarter efter var den første Seddel i Om-løb. Vi sendte nemlig, saa snart Bilerne var kørt, vort Bud hen til en Bager paa Naffet efter for 50 Øre Wienerbrød og gav ham en Selvstyrekrone med.

Stor var vor Spænding og Nysgerrig-hed. Men Bageren tog uden Vrøvl det mærkelige Stykke Papir. Tidspunktet var valgt saare belejligt. De kommende to Helligdage hindrede nemlig den søn-derjydske Presse i at advare, og som Føl-ge deraf opstod de vildeste Rygter. Kl. 1 Lørdag Eftermiddag modtog en Medar-

bejder ved »Hejmdal« en Selvstyrekrone, og Sagen blev derefter overgivet til Undersøgelse hos Politiet. Kl. 6 kom en Kriminalbetjent ned paa vort Kontor, der blev taget Rapport, og det skete endog to Gange denne Aften, idet Forretningsfø-deren Alnor blev afhentet paa sin Bopæl.

Naa -- det hele skete i al Venskabelig-hed.

Bladene, der udkom om Tirsdagen in-deholdt naturligvis spaltelange Beretnin-ger om Corneliuspengene og Antydning-er af, at Transaktionen muligvis ikke var lovlig.

Men paa Forretningsudvalgets Møde den 7. kunde der slaas fast:

Det konstateredes, at den hidtil udgiv-ne Del af Pengeanvisningerne havde fund-et god Tilslutning i Befolkningen.

Senere i Referatet af Mødet hedder det:

Det vedtoges endvidere at anlægge Retssag mod de Personer og Blade, der i Anledning af Anvisningernes Udstedelse var fremkommet med ærefornærmende Udtalelser.

Der er paastaet, at vi havde 40.000 Kr. i Omløb i Begyndelsen. Desværre hav-de vi selv gjort vort til at udsprede dette Rygte, men Vogelgesang, der vilde gøre os en Tjeneste, og som vidste, hvor mange Penge vi i Virkeligheden havde i Cirkula-tion, skrev i den tyske Presse, at det kun drejede sig om 7-8.000 Kr., og vi ærgrede os jo lidt, selv om man maatte paaskønne den gode Mening.

Senere gik dette Tal gradvis nedad Bakke, som det meste af det, der havde med Selvstyre at gøre.

Der skal nu være ca. 1.700 Kr. i Omløb, men disse tør vel ogsaa saa regnes som Gevinst for Kassen.

Men da Fremstillingsomkostningerne var ca. 1.000 Kr., var der jo alligevel et lille Spring, inden den danske Nationalbank blev sprængt.

Ansøgninger paa Vers

Ved AAGE DAHL

Kreative ansøgninger om ledige stillinger er ikke noget nyt. I 1929 (s. 3-6) bragte Sognepræst i Egen Aage Dahl således en lille håndfuld ansøgninger til præstekald i Sønderjylland skrevet på vers.

Det var en Overgang ingenlunde sjælden, at Ansøgninger om ledige Præstembeder affattedes paa Vers. De havde i Begyndelsen bragt Forfatteren et gunstigt Resultat, hvad der jo maatte opmuntre andre til at forsøge samme Vej til Maalet. Ingen af de nedennævnte Ansøgere havde dog Held med sig.

I. Ansøgning om Halk Sognekald.
(Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 1516).
Stormægtigste Monark,
Allernaadigste Arfve Herre og Konge!

Stormægtigste Monarch, Herr Petter Würffels Død
Har aabnet Døren for en fattig Mand til Brød.
Giv, naadig Konge, giv mig Halcke Præstekald,
Som for min Konges Fod gjør bønlig Knælefald;

Jeg næsten Tyfve Aar nu været har Student,
I tolf samfælde her ved Skolen hafver ti-ent,
Kun lidet hafft til Løn for Arbejds suu-
re Sveed
Saa mine tunge Kaar Gud kjender bedst
og veed.

Skjenck da for Christi Skyld med naadig
Konge-Haand

Mig Halcke Kald og Brød, paa Holsteins
Grund og Land,
Sligt Himlens Konge selv vist lønner ri-
gelig,
Gud Kongen altid hør! Bønhør o Kon-
ge mig.

Eders
kongelige Majestæts
min
Allernaadigste Arfve-Herris og Kongis
Allerunderdanigste Arfve-Undersaatt og
allerringeste Tienere
Christian Henrich Luja Winther
Rector Scholæ udi Assens.

Assens, den 10. Junij Anno 1733.

Christian Henrich Luja Winther var født i Fønss Prgd. paa Fyn 20. IX. 1696. Søn af Sognepræst i Fønss-Ørslev Peder Jensen Winther og Euphrosyne Christensdatter Luja. Han blev Student fra Odense Gymnasium 1714 og cand. theol. 20. X. 1726 med Hovedkarakteren laud. Siden 16. X. 1721 havde han været Rektor ved den lille Latinskole i Assens, hvorfra han indtil 1733 kun havde dimitteret 4 Studenter til Universitetet, saa dens Tilstand kan ikke just siges at have været blomstrende. Hans Ansøgning om Halk hjalp ham som nævnt ikke, og endnu i 6 Aar maatte han vente paa Befordring. 1734 dimitte-
rede han 7 Studenter, men efter den Tid ingen. 25. IX. 1739 udnævntes han til Residerende Kapellan i Assens og Kærum og ordineredes 16. Oktober s. A. 29. Juni 1742 blev lian Res. Kpl. i Vejle og Hornstrup, samt Præst ved Vejle Hospital og Sognepræst i Vinding. 3. VI. 1743

blev han tillige Provst i Holmans Herred. 19. VI. 1750 blev han Sognepræst i Vejle og Hornstrup og 27. I. 1758 tillige Provst i Nørvang Herr. Her døde han 31. August 1772 som Jubellærer. I Assens havde han den 29. April 1728 ægtet Helene Sophie Lambertsdatter Franch, født i Assens 1704, død i Vejle 8. IV. 1781, Datter af Borgmester og Apotheker i Assens Lambert Sørensen Franch. I Ægteskabet fødtes 9 Sønner og 4 Døtre.

2. *Ansøgning om Moltrup=Bjerning Sognekalde*
(Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 1513).

Stormægtigste Monark

Den Moltrup Præst er død.
Ak store Konge giv mig der mit Levebrød.
Vel ved jeg, disse Folk har visse Rettigheder
Og blandt de søgende sig selv en Præst udleder.
Men det staar ævig fast, at Kongen velger bedst,
Ak valgte Kongen mig, saa blev jeg Moltrup Præst.

Deres kongelige Majestæts
min allernaadigste Arvekonges
og Herres
allerunderdanigste
Undersaat og Forbedere

Jens Jesse Jessen
Sognepræst til Hjardemaal
Menighed, Aalborg Stift i Thy.

Anno 1770.

Ansøgningen ledsages af et Brev til Grev Bernstorff i det tyske Kanceli, hvori Ansøgeren meddeler, at han var 14 Aar Kapellan i Fyn, derefter Feltpræst i Holsten og Hospitalspræst og »endelig til dette

ringe Kald, hvor jeg nu er ved det yderste af det fæle Vesterhavs Grændser i Nørre Jylland, hvor jeg lever midt i Sandflugt og til Kone samt 3 smaa Børn har neppe det tørre Brød, siden Kaldets allerhøjeste Indkomster aldrig strækker sig til 150 Rdl.«

Jens Jesse Clernensen Jessen var født i Kværndrup Præstegaard paa Fyn 2. II. 1724 som Søn af Clemens Jessen og Anna Borch Jensdatter Schousboe. Han blev privat undervist i Hjemmet og Student 1739 kun 15 Aar gammel. Kun et Aar studerede han i København, saa drog han atter hjem, antagelig for som »Prædikestudent« at være Faderen til Hjælp. 19. X. 1746 blev han theol. Kandidat. I December 1751 prædikede han for Dimis, efter 26. XI. s. A. at være kaldet til personel Kapellan hos sin Fader, hvorefter han ordineredes 4. I. 1752. Efter at Faderen den 16. X. 1761 var afgaaet ved Døden, blev »Hr. Jesse«, som han kaldtes, 30. VII. 1762 Feltpræst og 17. V. 1763 Hospitalspræst i Holsten. Men allerede den 23. VII. s. A. kaldedes han til Sognepræst i Hjardemaal i Thy, hvor han aabenbart ikke har fundet sig allerbedst tilpas. Den I. VIII. 1764 ægtede han i København Anna Elisabeth Abrahamsdatter Rüdiger. Hun var født 1734 som Datter af Sognpræst i Nørre Jernløse-Kvandløse Abraham Martin Rüdiger og Dorothea Margrethe Friccus. Hun fødte ham 1 Søn og 2 Døtre og døde efter 7 Aars smertelige Svaghed 18. II. 1782, begravet i Kjettrup 27. II. 1782. Om hans Virksomhed i Kværndrup hedder det, at han var en dygtig Karl til at prædike, naar han kom paa Prædikestolen, men ellers temmelig slem til at bande, og Jagten var hans største Lyst. Da hans Yndlingsjagthund, hvis Navn var Kajfas, døde, lod han den begrave paa den lille Ø i Dammen i den saakaldte Damhave tæt udenfor Præstegaarden og et Kastanietræ plante paa dens Grav. Det stod der endnu i Midten af 1880erne, om det staar end-

nu, ved jeg ikke. Aarsagen til, at han ikke fik Kaldet efter Faderen skal have været, at han faldt i Unaade hos Herskabet paa Egeskov paa Grund af hans Jagtlyst og Pragtlyst. Det fortælles, at han havde en Karosse at køre i, der var lige saa prægtig som Herskabets paa Egeskov, og i den kørte han ud med 4 Heste for under een Tømme. I Hjardemaal blev han indsat 16. IV. 1764, og her blev han nu i 9 Aar, til han 15. IV. 1772 blev Sognepræst i Kjettrup-Gjættrup i Han Herrederne som Biskop Balles Eftermand (inds. 30. IX. s. A.). Her blev Jessen i 27 Aar til sin Død 1799, begravet i Kettrup 22. IV. 1799. Efter sin første Hustrus Død havde han her den 13. XII. 1782 ægtet Karen Hamburger Hvid. Hun var døbt 6. VI. 1751 som Datter af Ejer af Aagaard i Kettrup Sogn Laurids Skipper Hvid og Karen Marie Christensdatter. Hun fødte ham 1 Søn og 1 Datter).

3. *Ansøgning om Stilling som Stadssekretær i Sønderborg*
Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 2367. Zofmann der Sekretair in Sonderburg ist todt,
Gieb gnädigst mir den Dienst, so kome ich aus der Noth.

Euw. königlichen Majestäts
Allerunterthänigster Knecht
Nicolai Lassen.

København 25.1 1769.

Hvad han blev til og hvem han var, har jeg ikke optegnet; heller ikke han fik Paa-skønnelse for sine digteriske Evner. Til dette Embede udnævntes Johann Friedrich Hansen, der tillige 25 II 1769 blev Borgmester i Sønderborg og er kendt for sin »Vollständige Staatsbeschreibung des Herzogthums Schleswig« i 3 Bind.

H. Peter Petersen Hjeds og Lav æ rejst ind te Dragun

Af CL. ESKILDSEN

Bredden i bladet var stor og bladets redaktører medtog gerne nye digte og historier. Her fortæller Claus Eskildsen om degn og lærer H. Peter Petersen Hjeds, der var forfatter til en række historier i Drøhses Almanak. Efter denne omtale bringes en af hans mest populære historie Lav æ rejst ind te Dragun. Artiklen blev oprindeligt bragt i 1933 (s. 7-10).

Da jeg engang for nogle aar siden i tilslutning til et foredrag fortalte nogle sønderjydske Historier i en Landsby ved Ribe, Nord for den gamle Grænse, stod en gammel Mand op og fortalte os Historien om Nikloj Tvædryvve, som han kunde huske ordret fra sin Barndom af. Jeg har senere haft Lejlighed til at konstatere, at denne Historie og Historien om, »hvoreledes det gik mig, lav æ rejst' ind te æ Dragunne i Slesvig« er kendte og elskede af de ældre fra Højer til Christiansfeld, fra Als til Ribe. Da de for henvend 60 Aar siden blev skrevet, har de i bogstavelig Forstand taget Sønderjylland med Storm, og de har dengang og senere moret og glædet mange. Jeg selv har aldrig glemt »stua Thammes og lill' Thammes og Thammes o' e Pold og Thammes Tvædryvve og lill' Mistins Kloj«, siden jeg som Dreng stiftede Bekendtskab med dem i Drøhses Almanak.

Skal vi ældre, der har haft saa stor Fornøjelse af disse Smaastykker, nu ikke blive enige om at ære en Digter og sige ham Tak, endnu medens han lever? Thi saa utroligt det end lyder for os, saa lever Forfatteren af »Nikloj Tvædryvve« og »Lav æ rejst' ind te æ Dragunne« endnu. Vi er flere, der i mange Aar har været

optaget af Spørgsmaalet, hvem der har skrevet disse Stykker i Drøhses Almanak. Ved et Tilfælde fik jeg det forleden opklaret: Det er pens. Degn og Lærer H. Peter Petersen Hjeds, tidligere i Lysabild, Sottrup, Hørup og Hostrup, nu bosiddende i Sønderborg. Vi opsøger den gamle og lader ham fortælle om sin Slægt, sin lange Lærergerning og sine berømte Smaastykkers Tilblivelse.

I Napoleonskrigenes Tid blev en Randersdragon hængende paa Als, giftede sig med en alsisk Pige og bosatte sig i Hørup. Dragonerne betegnedes dengang altid med deres Hjembys Navn, og da Peter Andersen var hjemmehørende i Hjeds i Veggerby Sogn, tæt ved Nibe, blev han ved sit Bryllup ogsaa indført i Kirkebogen under Navnet Peter Andersen Hjeds.

Den 18. Oktober 1846 fødtes hans Sønesøn Peter Petersen Hjeds. Han besøgte Tønder Seminariums danske Afdeling fra 1865-68. Pastor Schmidt, den nuværende tyske Folketingsmands Fader, var dengang Forstander, en vanskelig Stilling i disse Aar, der var fyldte af Gnidninger mellem tyske og danske Elever, de slesvig-holstensksindede Elever og de prøjsiske Myndigheder. Seminariets Arkiv rummer mange interessante Akter fra denne Kamptid, om »Slaget i Møgeltønder« mellem danske og tyske Elever, om den pinlige Undersøgelse i Anledning af, at de tyske Elever i Sangtimen forvanskede Teksten til Slesvig-Holsten Sangen, idet de sang: »Schleswig-Holstein stammverwandt, jag den Preussen aus dem Land«, og om den store Aktion

i Anledning af, at man opdagede, at nogle danske Elever gennem Advokat Gjessing fik udbetalt Pengeunderstøttelse fra Danmark.

De danske Elever havde Indtryk af, at det kun var tysksindede, der fik Stipendier af Balthasar Petersens rige Stiftelse. Da man klagede over dette Forhold, bevirkede Pastor Mørk-Hansen, Vonsild, og andre, at der blev stillet Midler til deres Ophold til Raadighed. Pengene udbetaltes gennem Sagfører Gjessing i Tønder, og Institutbestyrer Johannsen, der efter Lærer Hagerups Død havde overtaget den danske Privatskole i Tønder, havde fra sin Seminarietid saa gode Forbindelser med de danske Afdelinger, at det blev overladt ham at udvælge de Elever, der skulde have Understøttelserne. 1868 gik det galt. Sagen blev røbet, og Seminardirektionen og de foresatte Myndigheder indlede en meget omhyggelig Undersøgelse, der bl.a. førte til, at fire dansksindede Elever, deriblandt senere Degn Olufsen i Kværs og senere Degn Sørensen i Døstrup endog for en Tid udmeldte sig fra Seminariet.

Ogsaa Petersen Hjeds, der 1868 var blevet Andenlærer i Lysabild, fik i sin Seminarietid disse Understøttelser. Ved en Skolevisitats spurgte Landraad Matthiesen: »Har De i Tønder ogsaa faaet disse danske Penge?«, hvortil den unge Andenlærer gav det ret tvetydige Svar: »Ja - a -, Sagen er egentlig først kommet op, efter at jeg har forladt Tønder.« Landraaden gav sig tilfreds med Svaret, og den danske Pastor Bendz sagde senere leende til Hjeds: »Det slap De godt fra!«

Da Petersen Hjeds fra 1868-72 var Andenlærer i Lysabild, var »Syngeklubben« det selskabelige Midtpunkt for Egnen. Formand var dengang Lærer Petersen, Tand-selle, senere Degn i Abild ved Tønder. Een Gang om Maaneden samledes man i Mommark Færgegaard, hvor gamle Bladt gerne fortalte om Færgestedets Stortid

indtil 1864, da der to Gange om Ugen gik Postvogn fra Sønderborg til Mommark med Overfart til Søby paa Ærø. Petersen Hjeds var Redaktør for Klubavisen, der bragte forskellige morsomme Bidrag fra Medlemmerne. Her skrev han nogle Smaastykker i alsisk Maal, og da han fra 1872-78 sad som Lærer ved Distriktskolen i Ø. Sottrup, fandt han paa at skrive et Par længere Stykker. Han havde sendt flere Digte til »Flensborg Avis« og sendte nu 1874 eller 75 »Nikloj Tvæedryvve« og »Lav æ rejst ind te æ Draguene« til »Flensborg-Almanakken«, der blev udgivet af Bogtrykker Thillerup og Redaktør K. C. A. Wennerwaldt Det mærkelige er, at Forfatteren indtil i Dag ikke anede, at disse Smaastykker fik deres store Udbredelse gennem Drøhses Almanak!

Drøhses Almanak, udgivet af Boghandler Drøhse i Tønder, var i 70erne og 80erne, inden Sprogforeningens Almanak kom, den danske Almanak for den største Del af Nordslesvig. Her læste vi som Børn »Rolf«s historiske Noveller (»Rolf« = Degn Borst i Mjolden), glædede os over gamle Vittigheder og nye Smaastykker, og det var en Begivenhed, naar Almanakken kom ind i Hjemmet. Paa Als gik »Per Stag« rundt med Almanakker. Det var en interessant Mand. Han læste engang om Antipoder og gav sig til at spekulere over Spørgsmaalet med det Resultat, at han fandt ud af, at hans Lænestol stod lige over Kina! En anden Gang kom han ind til Lærer Becker i Lysabild og spurgte efter Vejen til Eckernførde. »Men hvad vil du da der, Peter?« - »Jo, jeg har hørt, at Kaffen er lidt billigere der end i Sønderborg, saa nu vil jeg derop og hente Kaffe«.

Det var en festlig Dag, naar Per Stag kom med den nye Almanak. En Mand i Tandslet har fortalt mig følgende: En Mand og en Kone stod og skulde lige i Selskab, da Per Stag kom med Almanakken. Det var den, hvor »Nikloj Tvæed-

ryvve« var trykt. Man skulde saa da lige kigge i den, inden man gik, men da man fik begyndt at læse »Nikloj Tvæedryvve«, kunde man ikke holde op, inden man blev færdig med den. Man glemte helt det fine Selskab og kom meget for sent.

1878-88 var Petersen Hjeds Lærer og Degn i Hørup. At han forlod sin Hjemegn, skyldtes dels det haarde Arbejde, - dengang fandtes der kun to Klasser i hele Sognet med 80 Børn i hver Klasse, og ofte manglede den anden Lærer, saa Hjeds havde alle 160 Børn at undervise, - dels de politiske Forhold. Lærer Hjeds stod i den sorte Bog, det var tydeligt nok, i Løbet af $\frac{3}{4}$ Aar havde han syv Revisio-ner. Han søgte derfor Embeder i Kongeriget, men det vilde ikke lykkes, og da det fede Embede i det national-politisk rolige Hostrup Sogn blev ledigt, søgte og fik han dette Embede og flyttede saaledes 1888 fra sit Hjemsohn til Hustruens, idet Fru Hjeds var en født Grejsen fra Lille Tønde.

De nationale Forhold i Hostrup Sogn var dengang meget rolige. Der var f. Eks. to danske og to tyske Kirkeældste, der forligedes meget godt, og Pastor Weiland var en meget rolig Mand. Roen hørte først op, da den tyske Forening fik oprettet en Afdeling i Sognet.

Oktober 1909 blev Petersen Hjeds pensioneret og flyttede til Bylderup Bov, hvorfra han 1919 flyttede til Sønderborg, hvor han endnu lever ualmindelig aandsfrisk og rask.

»Sønderjydsk Maanedsskrift« er flere Gange blevet opfordret til at genoptrykke nogle af de gamle Smaastykker, da baade Drøhses Almanak og Flensborg-Almanakken er vanskelige at opdrive i Dag. Vi imødekommer dette Ønske ved at trykke »Nikloj Tvæedryvve« i dette Nummer, og den morsomme Fortælling om, »Hvodanne det gik mæ, lav æ rejst ind te Dragon« følger i et af de senere Numre.

Lav æ rejst ind te dragun

(Alsisk folkesprog)

Af P. P. HJEDS

Denne lille fortælling af P.P. Hjeds blev bragt i 1933 (s. 12-14), men er oprindelig bragt i Drøhses Almanak.

Forleren Åvten va' vi te' Åvtensed' om ved e Fostemo's mand.'

Vi fæk en Pif Røg o' en Gang Øl og sad o' præted'. Deæ va' stua Thammes og lil' Thammes og Thammes o' e Pold og Thammes Tveædryvve og lil' Mistins (Marie Kirstine) Kloj. Kloj han sægled i e Ølkrus og hogt i e Disk med sin Knytnefer, te de' kam smo Grav' etter, te Tyd o, te han ho tjend Kongen som en Ka'l, og saa trygt han da novve røj Almanaker om sit Soldåteri med novve Løgn', te' en kund' godt ries en Gaa'stavver i em med en Tresk' o e End, urren te en skuld' fæld' om.

»Ja, da e' de' e sam'«, sejer æ, »æ hæer og væt Soldåt, og hæer I Lost te' og hær, så skal æ fo' tehl Jær, hvodånne æ kam astej i Flensborre, lav æ rejst ind som Rekrut te' e Dragunner i Slesvig.

Da ho vi ingen Skase og Jærenbån' og sårren Troldskonster, Æ fæk en Stump Flæsk og en Blæs' med Smør i og et pa' Hues og Skjyvter i en gammel Kal'skinds Tanyster, æ ho ærre etter en Boss, dæ døj hjem ved vos, og så dinglede' æ åv te Synderborre. Deæ kam æ te agind' med en Fuamånd te Flensborre, og tov i de sam' Kaatier som han, heær i e Nuaren. Di Sohnebo (Sundvedbo) Rekrutter skuld æ tej om Moane uh ved den åjen End' i e Staj, så kund' vi kom te og ag' te Slesvig.

De' va Vinterdav', Klok' ho æ ingen ved mæ, da æ lat en blyv hjem, te di it

sku tej mæ en fro i e Fremmed', og så var æ bang for og forsov mæ. - No -- æ ho da sovve'. et Skrup, og så bløv æ vagen, og de, va' helt lyst. »Uha, uha«, råft æ, »no hæ do sovve' øvver dej sjell«, so æ, og sen fæk æ min Ynderbovs og min Skæt (kasket) o og listed' mæ hen te e Vinder. -Jua: de' var ret nok, æ kund' kla't tehl ål æ Pänder o et Hus, der lav snert ved og sie e Skorsten og e Gesims: æ måt' astej! Æ smid e Klær' o mæ i en Snert, fæk e Tanyster o e Nak og min knostere Kjep i en Haand, og - vuptig, var æ nen ad e Trap. Æ kam e let te rysserind ebag, men de'avted' æ it. - Dæ var ingen op. Men Old'far ho jå soj, te' di Stajs Sladelere stud' it op fø' Merre. De' kund' æ it bi etter, og så ståk æ av.

Æ kam ud i e Synden. Men sin mærgt æ nok, te' de' klar' Skin, æ ho set, var e Mon, og saa mødt' æ en Vejter. »Hva er e Klok'?'« sejer æ. - »Wat?'« sejer han. - De' va' Tysk, men æ forstuy e' og spur, egæn: »Hvo' manne er e Stajsklok?'« - »Halb tve«. - Si kun, de' var så møejl som halve tue. - »Så er æ kommen fo' tidle op«, so æ. »Men kå do it sej mæ, hvor der er et Stej, æ kån kom ind og fo mæ 'et Slat Kaffe, fo go te' bag de' er æ it for. Æ er en Rekrut, og æ gi' dej en Skjelling« - en gammel Lybækker jo. - »So, so, jå, jå, da er hier en Fru in e lüt Straat un' serre op un' venter sin Mann, der un' der« - og så kam æ derhen.

De' va' et lidt lække't Hus med sårren Trelugger for e Vinnere. Men de' va' Lyss', for de' kund' æ sie ved en Spræk - uha! 'æ kan håvs e' så godt! - Æ knaldere o e Dør, og så kund æ hær, te hun kam og

lut op. - »Bist Du dår, min lever Mann?«
 »Ja, heær er æ«, so' æ, og smutted' forbi
 hin ind i e Dønsk. No - hun bløv nov-
 ve fo'hippe', lav hun såv mæ, og æ va
 da e lidt befippe', men æ skyd e Hja't
 op i Lyv og fo'told hind', sådanne og så-
 danne hænjd e sammel, om æ it kund'
 fo et Slat Kaffe fo' gui Uard og Betalling.
 - Jo - så bløv hun da så fejt flink. Men æ
 skyld' strøv, fo hind Mand va' Skrerre
 og va' te' Maskerade. Hun vild' it med,
 fo' hun ho fåt Frost i e Lildto og kund'
 it fo Dånssko o. No sad hun og vint ette
 den jer Skrerre. Men han kund' kom hve't
 Yeblik, og sen ho han vist novver i e Hoj
 og kund' gi'e sej te' å ikkel, og fånd' han
 mæ, så va' Hunder og jet u'e'. No - ja, æ
 sku' nok strøv. Hun kam da mæ et Stuart
 Kop Kaffe og tu Stykke' Brød.

Men uha, uha, så høæ vi jen kom' ding-
 lend' hen ad e Gah'. »Au wei, au, dat is
 min Mann!« jamred' hun. Æ va. no it bang
 for en fuld Skrerre, men da e Kuhn hå våt
 så uforskamme flink, vild' æ og kun nøj
 sæt' hind' i Blød fo' de', og hun fåndt o et
 godt Roj. Ligh øvver e Kakkelo'n var en
 Luhg op te' så et Slavs Tørkammer. Deæ
 kryf æ op med Tanyster og Stok og hele
 Mullevitten. Æ fo'tryd kun skammelet e
 bag etter, te æ it ho fåt e Kaffe med. No
 - hun lut e Luhg i, og de' va' it miæ Plads,
 end te æ måt sed' o e Luhg. Hvørnær sen
 hun ho faat e Skrerre i Seng, så skuld hun
 nok kom' og luk me nen.

Olt de' hæ tov jo e ledt Tid, og e Skrerre
 bløv utalle og trumfed' o e Dør og råft, te
 hun skuld' kom og luk op, og de' e lidt
 gavt. »Jå, jå, lüt Fatter, Geduld!« - No om-
 sie kam han da ind. Men han va gall. »Wa-

rum måkst Du nich op, Du?« råft han. -
 »Aa, ik vår in Schlåb, lüt Fatter! Komm
 nu to Bett!« - Han ga' Mund i novve Tid,
 men så lirked' hun om med' ham sålæng',
 te hun fæk ham flink og i Seng, og hun
 gik vel med.

E Tid bløv lang for mæ, der mått' ligg'
 krum o e Luhg og it ho miær og besteld
 end den jæ Finger, werm æ hogger en åv
 og legger en o e Vej, - og e Skrerre vild' it
 sov. Han sang i e Seng, te de' gjåldere i e
 Sko'sten. - »Aa Mutter, wat en schönen
 Danz ick hæv lert hüt Åbend, dat schallst
 du maal sehen!« - og så kund æ hør, te
 han vipped' ud åv e Seng og begyndt og
 syng' og dån's'. Omsi'er fånd han o, te e
 Kuhn skuld' ud åv e Seng og læær' den
 je ny Dans. »Aa, min lütje Taa deiht so
 weh!« - Dat helpt nich, Fru, komm man
 ran!« Og så mått' hun da.

No kund' æ it bjerre mæ. De Spil mått'
 æ sie, hvo' e Skrerre og e Kuhn dånسد'
 Frånsese i e ba Skjyvt, og så begyndt æ
 og lirrek e lidt ve den jæ Luhg. Men de'
 skuld' æ ho lat veæ med, for uha, uha!
 hvo, de gik te! - Klask, fåldt e Luhg nen,
 og æ e bag etter med e Kalskind o e Ryg.
 E Skrerre han vohld. (vrædede) Men æ
 sanked' min Kjep op og ruppet' mæ ud
 a e Dør og bennekked' å nen a e Gad', de
 bedst æ kund, for æ kund' høær, hvo e
 Skrerre løf o e Gad' og råft: »Kevalt, Ke-
 valt, de Düvel is in min Hus, de Düvel is
 in min Hus!« - De Düvel de' er så møjel
 som e Troid, og de va mæ, han miend'.

Hvodanne de sen gik vie, de ve'r æ it.
 Men æ foglemmer e' åller og de' fortryrre
 mæ indno for e Skrerrekun - og fo den
 Kaffe, æ it fek«.

~ SAMLEREN ~

Begravelseskikke fra Udbjerg Sogn

Naar et Menneske er død, ringes der med Kirkeklokkerne. Det er Sognets Graver, der ringer, ikke som paa Østeregns budte Ringere fra Nabolaget.

Ligvagten er afskaffet siden 1868. Inden den Tid sad der en gammel Kone, i gamle Dage ved Liget, siden i Stuen ved Siden af. Hun gik saa et Par Gange i Natens Løb ind til og saa til Liget. Andre Former for Ligvagt mindes ikke. Der brændes endnu Lys ved Liget hele Natten.

Til Straalæg samledes alle Kvinder fra Nabolaget. Straalæg og Kistelæg holdt sig i samme Former ved Siden af hinanden indtil 1865, saa var der Kistelæg (Keestlæg) alene indtil 1894 (sidste Gang ved Hans Nissen Lorezens Lig). Kvinderne mødte dertil fra saa godt som hele Byen. En Pige gik rundt om Middagen og indbød. Kvinderne fik først Kaffe; saa gik de ind og saa paa Liget. Det var lagt paa Straa eller i Kiste i Forvejen, sædvanligt af Snedkeren og et Par ældre Koner. Saa gav det Te og Brød, hvorefter man gik hjem. Ved Kistelæg brændtes det Straa, Liget havde ligget paa, paa Kaminen eller i Ovnen. Der mindes ikke Overtro knyttet hertil. I alle gamle Gaarde i Sognet findes endnu i Gaardens østre Ende en »Ligdør«, der kun aabnes til Jordefærd.

Der gaar en Bydemand fra Hus til Hus i hele Sognet og indbyder alle til at del-

tage i Begravelsen. Den nærmeste Paarørende kører Liget til Kirkegaarden paa en sædvanlig Kassevogn. Ved Kuskens Side sidder den nærmeste kvindelige Paarørende, Enke, ældste Datter o. s. v. Saa følger Ligskaren. De større Grundejere har ved Testamente skænket to Voksllys til Kirken, sidste gang 1916. Disse køres paa en ærlig Vogn foran Liget. To Drengs sidder paa Vognen med Lysetagerne, to ældre Folk med Vokslysene. I Kirken sættes de ved Hovedenden af Liget og tændes. Efter Jordefærden sættes de op paa en særlig Hylde i Koret.

Fra Vognen blev Liget ført paa en særlig Baare, der bares paa Skuldrene af otte Mand, ført ind i kirken. Baaren havde sin Plads paa Kirkegaarden ved den nørre Kirkemur. For at Liget kunde komme ind i Kirken, aabnedes en ærlig Dør oven over den egentlige Kirkedør. Det første Lig, der i Udbjerg Sogn blev baaret hen i Remme og ikke paa Baaren, var Sognefogeden Carl Lorezens i 1858.

For særlig Betaling kunde man før faa Lov til at bære Liget op for Alteret. Her vendte man med det, bar det ned i Kirkens Midtergang og stillede det der. Medlemmer af Begravelseskilden (Ligklædehøtte) kom altid ind i Kirken, ligeledes Koner, der var døde i Barselseng og derfor ikke havde kunnet holde deres Kirkegang, andre Lig kun efter særligt Ønske og for særlig Betaling. Var Kisterne store, kunde

det blive meget vanskeligt at svinge om i og op ad Midtergangen. For at lette det staar nederste Stade paa Mandssiden løst og fjernes ved Begravelser.

Det første Lig, der ikke blev vendt for Alteret, var førnævnte Søn af Carsten Lorenzen, Hans Nissen, død 1894. Det var tillige det sidste Lig fra Sognet, der er ført ind i Kirken. Efter den Tid bæres Liget fra Vognen lige hen til Graven; men efter Ønske og for Betaling kan Ligfølget efter Begravelsen samles til en Sørge-gudstjeneste i Kirken.

Siden midt i Firserne i forrige Aarhundrede foregaar Begravelserne om Eftermiddagen. Følget samles i Sørgehuset og faar Kaffe og Kager. Efter Jordfæstelsen kører den største Del af Følget hjem; kun de nærmeste Slægtninge og Naboer samles i Sørgehuset. Her faar man Kaffe og Kager og derefter i Rege-len en eller flere Punche; saa Aftensmad - opstuede Kartofler og kogt Flæsk - og mange Steder atter Punche.

Før foregik Begravelserne altid om Formiddagen. Følget fik Vinsuppe og Flæsk i Sørgehuset, i de senere Aar somme Steder »Kødklumpe-suppe«.

Ved Nis Hansens Begravelse i Sæd den 29. Maj 1830 brugtes 110 Pund Kød, 30 Pund skært Kød, 53 Pund Kalvebagfjerding, 40 Pund Kalveforfjerding, 3 Flæskebørster, 20 Hvedekager, for 1 1/2 Rigsd. Gewürz-Tvebakker, 10 Kander Rom, 5 Kander Vin, 6 Pund Svedsker, 1 Lispund Kaffe-bønner, 20 Pund hvidt Sukker og 7 Pund brunt Sukker.

Ved Lorenz Feddersens Begravelse paa Bremsbøl den 8. April 1834 medgik 80 Pund Kød, 36 Pund skært Kød, 80 Pund Kalvekød, 3 Flæskebørster, 10 Tærter, for 12 Mark Gewürz-Tvebakker, for 12 Mark Sukker-Tvebakker, og for 16 Mark gemene Tvebakker, 44 Franskrød, 10 Pund Svedsker, 7 Pund Risgryn, 2 Lod Muskatblomst, 2 Lod Nelliker, 10 Kander Rom (Meddelersken tilføjer: »Halv-

delen kunde være nok!«), 3 Citroner, 2 Lod Kanel, 7 Pund Kaffe-bønner, 30 Pund Sukker.

De 10 Kander Rom har sikkert gjort deres Virkning. Det var ikke sjældent, at Folk fik for meget at drikke og lavede Staa-høj ved Begravelserne. Det blev særlig slemt ved Pastor Schmidts Begravelse i Julen 1840, og der fortælles endnu om det fra en Begravelse i 1889 i Ellehoved i Sønder Løgum Sogn.

Den afdødes Enke sad et helt Aar efter Dødsfaldet hver Søndag i Kirken med Hoved og Skuldre indhyllede i et meget tæt, langt Sørgeslør, som fuldstændigt skjulte Ansigtet. Denne Skik er først bleven afskaffet i den sidste Tid.

I Udbjerg Sogn var der 3 Begravelses-gilder, »Ligklædhøtter« et for Bønderne, et for Kaadnerne og et for Arbejderne. Hvornaar det sidste er opløst, vides ikke; Kaadnernes Begravelseslag bestod til ca. 1860, men Bøndernes er til endnu og har 9 Medlemmer. Disse Sammenslutninger har deres Oprindelse i Pesttiden, og deres Formaal var i en Tid, da man ingen kunde faa til at bære Ligene hen, at sørge for dette. Den endnu bestaaende Sammen-slutning, der kort kaldes »e Ligklæd« eller »e Klæd« fører endnu en Protokol, der er paabegyndt 1773. »e Klæd« holder sin Sammenkomst en Gang aarlig skiftevis hos sine Medlemmer, anden Pinsedag 2 Timer efter Gudstjenesten.

Ved denne Lejlighed betales Straffe-bøderne, og Kassebeholdningen sættes paa Rente i Sparekassen. Bøder betales, naar et Medlem udebliver fra dette »Høtte«, naar han ikke følger en Gildebroder til Jorde eller naar han bærer med ved Liget af en Mand, der ikke var Medlem af Laget.

Mod særlig Betaling til Ligklædekassen (til sidst 6 Mark) kunde et Ikke-Medlem ogsaa blive baaret til Graven af »e Klæd«. Dette skete sidste Gang 1900. For at bære et Medlem til Graven faar Bærerne paa

Begravelsesdagen sendt to Flasker Vin og to Kringler i Huset. Det er nøje fastsat, hvad der nydes ved de aarlige Sammenkomster, og det blev før betalt af Kassen. I gamle Dage købtes dertil 1 Anker Øl, 1 Anker Mjød, 2 Dusin Kridtpiber og 1 Pund Tobak, senere 1 Pund Kaffe, 1 Pund

Kandissukker, Raffinade og Brændevin. Nu faar man Kaffe, Toddy og Brød med Te, og Sammenkomsten forløber mere som et sædvanligt Gæstebud.

Artiklen er første gang bragt i 1924-25.

Da Prinsen af Nør skulde skydes

Prinsen af Nør opholdt sig i 1848 lejlighedsvis paa Vojensgaard og kørte hver Dag ind til Haderslev.

Den Gang boede den kendte Fædrelandsven Hans Nissen paa Søndergaard i Hammelev; hans Nabo Jakob Efsen var tysk, men advarede alligevel Hans Nissen om, af han skulde sættes fast, saa Hans Nissen flygtede. Han lod sig sætte over til Assens, hvor hans Datter boede som Enke. Senere kaldtes hun altid »gamle Oldemor«. Friskarerne kom til Søndergaard og søgte forgæves efter Hans Nissen. De stak endogsaa i Sengehalmen med Bajonetterne; men Hans Nissen var borte, og senere kom hans Familie over til ham paa Fyn.

En Dag traf Hans Nissen Vejpikør Petersen fra Haderslev og Bestyrer Thom-

sen fra Dyringkær i Middelfart, og de lagde Raad op om at skyde Prinsen paa en af Køreturene til Haderslev. Thomsen, som var en Mand, der »kunde se lige ud ad et Bøsseløb«, fik Besked om, hvorledes han skulde udføre det. Han skulde tage til Kolding og der faa en Hest i Krathuset, saa skulde han ride til Ousbøl og faa Vejpikørens Bøsse, der var ladet med ni Rendekugler i det ene Løb og med ti i det andet. Med det skulde han lægge sig i Mejlskov, til Prinsen kom. Det blev alt udført; men Prinsen af Nør kom ikke fra Haderslev den Aften, saa han frelste Livet. - Bøssen findes nu paa Haderslev Museum.

(Efter P J. Refshauge).

Artiklen første gang bragt i 1925-26.

Remser

Tælle-Remser

Enneke, penneke, Sukker til mig,
Åvel, Dåvel, Donner i dig.
Is as julikas
Du er næst bedst fri.
(Fra Branderup Sogn).

Enneken fenneken
fik fak, Donner i Knak
Æle mæle mes
Sue due dæs.
Æsten, Kæsten Nordmand
sammenbland
skat skal du gaa fri.
(Fra Fjelstrup Sogn).

Anneken, Drænneken, Sukker til mig,
Aafel, Daafel, dummel dig,
Drikke Kro, Sønnek sno,
Iffelum, Biffelum, Siffelum.

(Fra Lydersholm).

Enneken, Menneken, Sukker til mig,
Abel, Dabel, dummel dig.
Ise, vase, Bunde knase,
Illerum, Pillerum, puff,
væk, fangen, gaa du - af!
(Fra Sæd).

Grødens Pris

Grød er Landets Fød!
Grød kan spises sur og sød,
Grød kan spises haard og blød,
Grød kan spises med skidne Hænder,
Grød kan spises uden Tænder,
Grød kan spises uden Smør,
naar den laves som den bør.
(J. Jensen, Abkær).

Sønderjydske Stednavne i Remser

Hans
fra Blans,
han rej te Ri'f
å køjt en Pi'f,
han rej te Tynder
å slov en synder,
lian rej te Affenraa
å køjt en Skraa.

Øllebrød i Bramdrup,
Surkaal i Vamdrup,
raaden Aal i Faarkrog,
di Kjøvvenhojer Herrer,
di Langetved Fordærrer,
di Rødding Tyv,
di staal en Kat
å Jul'nat,
di skaar en smaa,
di aad en raa,
di haj ingen Rist å steg en aa.

Di Gram Fruer,
di Skjoldager Duer,
di Gramby Møer,
di Tiset Søer
æ værd å se aa.

Aabøl, Gabøl, Nustrup, Bæk,
Mojbøl, Røjbøl, Studsbøl, Terp,
Ellum, Hønkys, Mjøls,
Lung'baand, Isterbaand, Pøls!

Rumlepotte-Remse

Fru, Fru, luk æ Dør op,
æ Rummelpot vil ind,
der kom et Skif fra Holland,
det haj så goj en Vind.
Styrmand vil vi hejse,
Kaptejnen vil vi prejse,
sæt æ Segel op i æ Top,
å gi' mæ æ lidt i min Rummelpot.
(Fra Broager ved C. Schmidt.)

Oplev Slesvig

Valdemar Kappel: »Oplev Slesvig - fra Kielerkanalen til Skamlingsbanken«. En natur- og kulturguide. Forlaget Hovedland, Viborg 2003, 147 sider, ill. Pris 198 kr.

Der er igennem årene udgivet mange guidebøger, der viser rundt i Sønderjylland, men de har i næsten alle tilfælde valgt at holde sig til et område enten nord eller syd for grænsen. Det er kun få, der overskrider grænsen, og medtager hele Slesvig, det gamle hertugdømme mellem Kongeåen og Ejderen. Man skal nok nærmest tilbage til Niels Petersen-Høkkelbjerg og Poul Kürsteins gamle »Ture i Nord- og Sydslesvig«, der udkom på Politikens Forlag i 1960'erne, for at finde en guidebog, der dækker hele området. Men hvor Politikens håndbog med tætskrevne sider og få illustrationer kunne få hele området dækket i en bog, har Valdemar Kappel valgt at dele Slesvig i en vestlig og en østlig del. For et par år siden udkom »Oplev marsklandet - fra Fiedrichstadt til Ribe« og nu foreligger altså guiden til det østlige Slesvig.

Efter et par indledende afsnit om hertugdømmets historie og om Hærvejen, den vejstrækning, der igennem historien har bundet meget af det østlige Slesvig sammen, starter bogens beskrivende del i det sydlige Slesvig med kapitlet »Rensburg, Eckernförde og Dänischer Wold«. Denne egentlige guide-del af bogen er opdelt i 7 afsnit, der hver behandler et større område, som det ovenstående, Flensburg og Angel eller Haderslev-området. Under hvert hovedafsnit er der beskrevet en lang række lokaliteter, der er værd at besøge. Udvalget af beskrevne steder synes at være velvalgt, selv om man altid kan savne dette eller hint. Enkelte steder virker det udeladte dog en anelse besynderligt, som når forfatteren går op i Kongeriget for absolut at nævne Kongeåmuseet i Vamdrup, men samtidigt undlader at nævne det enestående Klokkemuseum, der befinder sig i Lerte få kilometer syd for Vamdrup.

En gennemgang af bogens mange oplys-

ninger giver indtryk af, at forfatteren har sat sig ind i detaljen, så oplysningerne overalt er kontrollerede og gennemgående bærer bogen præg af en god blanding mellem den »store« historie og de små interessante oplysninger, der kan give et besøg ekstra kolorit.

Igennem hele bogen er der i øvrigt henvisninger til relevante hjemmesider, sådan at man selv har mulighed for at søge yderligere oplysninger inden et eventuelt besøg. På den måde sparer man en masse oplysninger om åbningstider og lignende, der alligevel hurtigt bliver forældede, og giver læseren mulighed for i ro og mag at planlægge sin rejse. Og ingen tvivl: Det østlige Slesvig er - på begge sider af grænsen - afgjort et besøg værd.

lsm

Tingenes kulturhistorie

Bjarne Stoklund: »Tingenes kulturhistorie. Etnologiske studier i den materielle folkekultur«. Museum Tusulanums Forlag, 2003. 208 sider, ill. Pris: 248 kr.

Gennem en næsten 40 år lang professionel karriere, først som museumsinspektør på Frilandsmuseet ved Sorgenfri og siden - frem til 1996 - som professor i europæisk etnologi ved Københavns Universitet, har Bjarne Stoklund beskæftiget sig med den materielle folkekultur. Når han i »Tingenes kulturhistorie« indledningsvis fremlægger sit fags forskningstradition i kritisk lys fra starten i sidste halvdel af 1800-tallet til i dag, kan man derfor fristes til at tale om et fagligt testamente. I hvert fald har forfatteren noget på hjerte - et tydeligt ærinde: atter at sætte genstandene - tingene selv - og den virkelighed, de er blevet til eller brugt i, på dagsordenen.

Dette skal ses i lyset af den drejning i forskningen, der fandt sted fra 1960'erne, hvor social- og samfundsvidenskabernes fremmarch indebar, at fokus blev flyttet fra tingene til de miljøer eller grupper, der anvendte dem. Ligeledes inddrog man sprogvidenskabens opfattelse af sproget som »tegn« (semiotikken) som inspiration for studiet af forbrugersam-

Fortsat s. 278 ▶

Det sker – på sønderjyske museer

Cathrinesminde Teglværksmuseum

Som filial af Museet på Sønderborg Slot, har Cathrinesminde siden 1996 været statsanerkendt som nationalt teglværksmuseum. Da Museet på Sønderborg Slot har industrihistorie i Sønderjylland som ansvarsområde, er det logisk at henlægge flere industrielle aktiviteter til det gamle teglværk.

24. februar 2004 blev publikationen »Industrimuseum Slesvig« udgivet af Museet på Sønderborg Slot/Cathrinesminde og Kulturstiftung des Kreises Schleswig-Flensburg på Cathrinesminde.

Publikationen præsenterer med 48 sider billeder og tekst af Peter Dragsbo og Gundula Hubrich-Messow en lang række industrielle seværdigheder i Slesvig på dansk og tysk. Seværdighederne er knyttet sammen i en kulturrute på begge sider af den nationale grænse. Hvert enkelt sted kaldes en »feltstation« Disse feltstationer illustrerer bredt industrisamfundet, og kan derfor være næsten alt, lige fra store fabrikker over transformatorårne til private boliger.

Industrimuseum Slesvig er et utrolig spændende projekt, fordi det er så dynamisk. Der er dannet en arbejdsgruppe med folk fra de enkelte stationer, der er lavet en tematisk undersøgelse af arbejderboligerne, der er lavet en undersøgelse af de danske feltstationer, der er en på vej af de tyske, og en hjemmeside for projektet er undervejs. Netop nu, hvor der kulturelt sættes fokus på indu-

strisamfundet, er det særdeles dejligt at kunne fremvise et sønderjysk industriprojekt, der ligger helt i front, både hvad angår forskning og formidling.

17. juni åbnede Cathrinesminde udstillingen »Sønderjysk Industri«, der med billeder, tekst og genstande søger at belyse den industrielle udvikling i Sønderjylland. Denne udstilling forventes udvidet med øjebliksbilleder af sønderjysk industri. Helt almindelige medarbejdere skal tage fotos af deres arbejde på et givet tidspunkt. Vi ønsker dermed at opnå et ikke-professionelt tværsnit af sønderjysk industri. Et tværsnit der kan formidles omgående, men også opbevares som dokumentation for fremtiden.

Cathrinesminde lukker for vinteren, med udgangen af oktober. Men inden åbningen til næste sommer, lægger vi lokaler til et gigantisk julemarked i de to sidste weekender af november. I den forbindelse havde vi sidste år en juleudstilling med stor succes, som vi håber at gentage i år.

Juleudstillingen tog udgangspunkt i teglværksmiljøet, som er og vil blive vort kerneområde. Til næste år er Cathrinesminde vært ved et internationalt teglværkssymposium. I det hele taget ønsker museet at udvide formidlingen af den spændende teglværkshistorie, en historie der rummer mange spændende facetter, der endnu er uførtalt.

John Rendboe

- Haderslev Museum**
 9. okt. - 14. nov.: Lanterne, lanterne - en efterårsskik for børn. Udstilling arrangeret i samarbejde med Haderslev Byhistorisk Arkiv.
 12. okt. - 31. okt.: Grafik af 11 danske kunstnere. Arrangeret af Haderslev Kunstforening.
- Slesvigske Vognsamling, Schaumanns Klædefabrik**
 17. maj - 31. okt.: Permanent udstilling om Schaumanns Klædefabrik arrangeret af Cathrinesminde Teglværksmuseum.
- Aabenraa Museum**
 5. sept. - 24. okt.: SAMURAI - Krigerens mange ansigter.
 28. nov. - 31. dec.: Oldemors juletræ.
- Jacob Michelsens Gård i Kolstrup**
 13. og 14. nov.: Hygge og bageweekend.
- Kunstmuseet Brundlund Slot**
 21. aug. - 7. nov.: »I øjenhøjde«, Udstilling af maleren Jan Sivertsen.
- Museet på Sønderborg Slot**
 9. sept. - 31. okt.: »Det daglige brød«, Kirkelig kunst af Bodil Kålund.
 27. sept. - 7. nov.: Kunstudstilling arrangeret af Sønderborg Kunstforening.
 7. okt. - 14. nov.: Møgeltønder - set fra dansk og tysk side.
- Cathrinesminde Teglværksmuseum**
 18. maj - 31. okt.: Udstilling om Sønderjysk Industri.
 20. - 21. nov. og 27. - 28. nov.: Julemarked. Begge weekender kl. 10.00-17.00.
- Tønder Museum**
 4. juni - 17. okt.: »Norske Kniplinger« - Kniplingsfestival 2004.
- Sønderjyllands Kunstmuseum, Tønder**
 18. sept. - 31. okt.: Viera Collaro.
 18. sept. - 31. okt.: Bogbinder Ernst Rasmussen udstiller »bog og billede«.
- Drøhdes Hus**
 1. apr. - 31. dec.: Kniplingsudstillinger/tekstiludstillinger.
 Tønder Museums samling af jernovne.
 Sadelmagerhåndværk.
- Højer Mølle- og Marskmuseum**
 Ult. sept. - 31. okt.: HAW - kunstudstilling.
- Skærbækens Museum**
 9. okt. - 22. okt.: Bogmarked.

- fundets (status)symboler. Hermed blev fagets tradition for at se genstandene i et historisk perspektiv næsten totalt negligeret. Interessen blev flyttet fra fortid til nutid.

Den indledende sammenfatning af fagets teoretiske udvikling sættes i relief gennem 10 essays eller studier, fortrinsvis fra arbejdet med emner fra det førindustrielle bondesamfund og den tidlige industrihistorie. Herigennem demonstreres både potentialet i den klassiske genstandsanalytiske iagttagelser for så vidt angår alder, materialer, form og funktion - og den efterfølgende interesse for spredningsvejene. Men også faldgruberne påpeges, eksempelvis den tidligere tro på en kontinuerlig udvikling. I en krisesituation kan man være nødsaget til at gå tilbage til ældre metoder som eksemplet med de ildstedsbagte bygbrød på Læsø illustrere. Derfor er tilpasning et lige så vigtigt parameter som udvikling. Af den nyere forskning finder Stoklund navnlig semiotikken nyttig som middel til forståelse af tingenes betydning - eller rettere betydninger. At enhver ting er blevet opfundet eller skabt til et bestemt formål er den ene side af sagen - hovedsagen, men at de kan anskaffes blot som symboler er en anden sag, en tredje og fjerde, at de fx fortsat benyttes i tilpasset form eller som rariteter - til pynt - efter at være overhalet af den almindelige udvikling. Tingenes kulturhistorie handler netop om denne stadige vekselvirkning mellem mennesker og genstande, som forfatteren slår fast.

Informationsmæssigt spænder detailstudierne fra det helt enkle, f.eks. høriven, færøske hudesko og træsko over bygningskulturen, ikke mindst i Slesvig, til 1800-tallets store verdensudstillinger - med undertitlen *Varer som våben*. Og man drager uvilkårligt en parallel til pionerernes kamp og ildhu for denne særlige disciplin af historieforskningen.

Hanne Christensen

Frøken Mikkelsen

Dagmar Bork: »Frøken Mikkelsen«. Haderslev 2003. 96 s. ill. Pris: 120 kr.

Der er personer, som i kraft af deres væsen, personlighed og faglige dygtighed sætter et punktum på deres omgivelser og de personer, som de kommer i berøring med. Personer

som allerede i live formår at blive omvandrede legender. En sådan person var afdelingssygeplejerske Anna Kirstine Mikkelsen (1898-1988), kaldet frøken Mikkelsen, ved Kongevejshospitalet i Sønderjylland. Som 27-årig valgte Anna Mikkelsen at søge ind i sygeplejen stærkt inspireret af mosteren, Gertrud Andersen, der var sygeplejerske, men som opgav sin gerning for at passe Anna Mikkelsen, da moren døde som ung. Frøken Mikkelsens virke var præget af stor omsorg for patienterne, der kunne måle sig med hendes myndighed overfor kollegaer, læger og sygeplejeelever, men også af den sikre fornemmelse for, hvornår myndighedspersonen skulle vige for en kærlig og forstående bemærkning overfor en grædefærdig sygeplejeelev, der ikke helt havde levet op til de store faglige krav. At sproget til tider kunne være bramfrit bidrog sammen med bl.a. cerutten kun til at farve hendes personlighed.

Nu har Dagmar Bork sat Anna Mikkelsen et varigt minde i form af bogen »Frøken Mikkelsen«. På bagsiden har hun givet bogen undertitlen »En kvinde, en gerning, en tid - 1898 til 1988«. Selv om jeg ikke finder den videre original og dækkende, så skal der ikke herske nogen tvivl om, at bogen ikke blot er et kærligt portræt af frøken Mikkelsen, men også et afsæt til at tegne et billede af hospitalsvæsenet og især sygeplejerskernes arbejdsforhold i perioden. Når det om f.eks. arbejdsklimaet på Kongevejshospitalet ironisk hedder: »Daglig sammenkomst var der imidlertid ikke tale om. Lederne havde som regel nok med at enes indbyrdes i det daglige, de behøvede ikke at se hinanden om aftenen«, mens sygeplejeeleverne samledes på deres værelser for at drøfte dagens indhold og »... de nederdrægtigheder, de havde været udsat for af grumme afdelings-sygeplejersker«, så vidner det tillige om en indsigt i det sønderjyske hospitalsvæsen, som ikke blot er tilegnet gennem læsning.

Det er blevet en særdeles velskrevne og til tider underholdende bog, som fortjener at blive læst, også af personer uden for den snævre hospitalsverden. Men når man nu har skrevet et flot portræt, forekommer de sidste kapitler med personlige erindringer om frøken Mikkelsen overflødige og i en vis udstrækning som gentagelser.

kf

GRÆNSEFORENINGEN

For 100 kr. om året kan du blive medlem af Grænseforeningen. Så modtager du seks gange om året bladet GRÆNSEN samt Grænseforeningens smukke Årbog. Ring eller skriv efter Grænseforenin-

gens brochure: Postboks 9074, Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1022 Kbh. K. Telefon: 33 11 30 63.

Du er også velkommen til at kontakte din lokale formand:

Tønder Amt

Svend Kristiansen
Østerbyvej 32
6280 Højer
tlf. 74 78 32 15

Haderslev Vesteramt

Sigrid Andersen
Rangstrupvej 20
6534 Agerskov
tlf. 74 83 31 56

Haderslev Østeramt

Lisbet Skau
Hasselvej 4
Hammelev
6500 Vojens
tlf. 74 50 79 22

Sønderborg Amt

Marie Hess
Frydenlundvej 5
6430 Nordborg
tlf. 74 45 62 65

Aabenraa Amt

Ove Nissen
Dalsmark 3
6300 Gråsten
tlf. 74 65 07 45

Sønderjysk Månedsskrift 80 år

*Bagsiden
om
forsiden*

På sin særlige måde er Sønderjysk Månedsskrift et barn af den tyske hjemstavnsbevægelse og den nationale kamp. Udgiveren Historisk Samfund for Sønderjylland blev stiftet den 19. december 1922 for at fortsætte udgivelsen af Sønderjyske Årbøger, der blev stiftet af H. P. Hanssen og A. D. Jørgensen i 1889 og udkom frem til 1914. Allerede under den stiftende generalforsamling i 1922 talte seminarielærer Claus Eskildsen for, at der burde udgives et månedsskrift som et »populærtvidenskabeligt« supplement til Sønderjyske Årbøger og med et bredere kulturhistorisk sigte. Inspirationen havde Claus Eskildsen tydeligt fra den tyske hjemstavnsbevægelse i Slesvig-Holsten med flagskibet, tidsskriftet »Die Heimat«, der siden 1891 var blevet udgivet af »Verein zur Pflege der Natur- und Landeskunde in Schleswig-Holstein, Hamburg und Lübeck«. Som forbilledet fik Sønderjysk Månedsskrift i de første år frem til 1947 med stifterne Claus Eskildsen og amtslæge Hans Lausten-Thomsen som bladets redaktører et meget bredt kulturhistorisk emnefelt flettet med artikler om landsdelens geografi, flora og naturforhold i øvrigt. Månedsskriftet startede med en længere artikel om ordningen af det offentlige skolevæsen i de sønderjyske landsdele, men kendetegnende

for Sønderjysk Månedsskrift i bladets første 25 år blev frem for noget de mange små notitser og artikler med folkeminder, folkløse og lejlighedsvis også digte indsamlet af læserne og bragt under overskriften »Samleren«.

Ikke alle var lige begejstret for den entusiastiske Claus Eskildsens tilgang til den sønderjyske historie. Som Hans Lausten-Thomsen udtrykte det i forbindelse med bladets 25 års jubilæet, så havde ingen noget imod tanken, »... men nogen egentlig ildhu for den var ikke til stede; det gjaldt jo mest om at få 'Sønderjyske årbøger' i gang igen«. Det prægede også bladets oprettelse og første år. Selv om det lykkedes Claus Eskildsen og Hans Lausten-Thomsen at udgive det første hefte af Sønderjysk Månedsskrift den 1. juli 1924, så fik bladet sit eget regnskab uden nogen form for økonomisk sikkerhed og i 1925 måtte de to redaktører optage en kassekredit på op til 2.000 kr., som de selv måtte garantere for.

Med redaktørskiftet i 1947 skiftede de redaktionelle principper til fordel for længere artikler om historiske emner, mens de korte folkløse artikler forsvandt, men bladet forsøger endnu i dag, at formidle den sønderjyske historie og kulturhistorie i en let tilgængelig form.

kf